

Osobní vzpomínka na Vlád'u Veverku (29. srpna 1958 – 23. dubna 2024)

V nedožitých 66 letech zemřela jedna z největších osobností raného česko(slovenského) sci-fi fandomu – Vladimír Veverka. Jeho úmrtí si povšimli pochopitelně lidé od comicsu, kterému zasvětil nemalou část svého dalšího života (především od konce 80. let), ale jeho role ve vybudování české a slovenské komunity science fiction v 80. letech je dnes už trochu pozapomenuta. A protože jsem v tomto období byl jeho nejbližším spolupracovníkem v aktivitách pohybujících se na hranici legality a ilegality v tehdejší socialistickém Československu, dovoluji mi připomenout ho osobní vzpomínkou.

Potkali jsme se na jaře 1983 na pardubickém Parconu. Oba jsme byli ve fandomu nováčky, mně bylo necelých devatenáct a právě jsem končil střední školu, on byl mladý novinář pracující v Československé tiskové kanceláři čerstvě po vysoké škole. Bylo to kamarádství na první pohled. Už v Pardubicích jsme začali vymýšlet vznik nového sci-fi klubu v Praze a od té chvíle jsme se po řadu dalších let v našich aktivitách nezastavili. Jeho malý byt nedaleko Nuselského mostu se záhy stal místem, kde jsem trávil hodiny a hodiny času. Vlád'a měl jasnou představu, vůli a energii, já zase obrovskou chuť do práce. Najednou jsem našel někoho, kdo se mnou sdílel mé nadšení pro science fiction.

Parcon, kde jsme se potkali, byl v dubnu – a už 13. května jsme založili sci-fi klub Spectra. Jeho název vycházel od „bondovské“ organizace Spectre – naše mírumilovná (nikoliv zločinecká) Spectra se měla také z malé organizace stát velkým hráčem řídícím nikoliv svět, ale celý československý fandom a science fiction. Staré bondovky tehdy v době před videem našťastí nikdo moc neznal, takže inspirace nikoho nenapadla.

Vlád'a brzy sehnal prostory – chvíli jsme byli ve vile Hercovka, pak ve škole Rokoska, ale na snad dva roky se našim sídlem stal Dům dětí a mládeže kdesi v Kobylisích – a pustili jsme se do lákání členů. Šlo to neobyčejně rychle a brzy nám do dětsko-mládežnického sci-fi klubu začali přicházet stále zajímavější nováčci a klub se rozjel. Vlád'a byl charismatický vůdce, vypravěč a hlavně nezdojný workoholik. A na členy jeho nadšení platilo.

Reakce „starých“ struktur fandomu na sebe nenechala dlouho čekat. Malé skupince aktivních fanoušků v čele se Zdeňkem Rampasem a Pagim (Petrem Holanem), která se v Praze scházela především na kolejích MFF UK na Petřinách a vydávala cyklostylovaný fanzin SF (dnes ahistoricky nazývaný Villoidus), se naše aktivity zdály (poměrně oprávněně) megalomanské. Pouhých pár měsíců po startu Spectry se všemi jejími nápady v jednom ze svých článků pro evropský sci-fi fanzin *Shards of Babel* Ondřej Neff označil situaci za schizma v československém fandomu, které způsobili jacísi nováčci Veverka a Olša. A byli jsme světoví...

A Vlád'a, kterého všichni znali jako VV (zřejmě po vzoru doktora QQ ze známého ohničkovského comicsu), chrtil nápady dál a dál. A nebyly to jenom nápady, záhy se totiž měnily v činy. Prvním z nich byl vznik tzv. „kuffíkových pořadů“. Každý sci-fi klub, a ideálně každý člen, si měl připravit nějaký zajímavý program, pořad, přednášku a s tou – jako sci-fi misionář – objíždět ostatní kluby po Československu a tím pomáhat rozmachu science fiction. Aby ale kluby věděly, co se děje, měla fungovat výměna informací. Ve věku předinternetového a době, kdy meziměstský telefonát byl

pokračování na str. 10

OBSAH

Osobní vzpomínka na Vlád'u Veverku	1	Čínská hra o dvou tazích	20
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Jak se rodila mistrovská díla	21
Předplatné i dopltné na 2024	2	Čarodějové a vědmy	25
Hvězdný bulvár	3	Časem s vědou – květen	28
Alternativní vesmíry Solaris	12	Úkoly pro Sisyfa	29
Literatura národního hororbrození	13	O tom mnichovanství	30
Tymián a cín (Povídka velikonoční)	15	Co je to femicida?	30
Já, hra Diplomacie a Henry Kissinger	16	André Gide: Návrat ze SSSR	31
Deník 2038 (#3)	18	Fantasticon Beroun	32
Daniel Majling: Ruzká klazika	19	Magnesia Litera	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Květnové číslo bylo koncipované jako plné radosti, že je konečně teplo, že jsme překnali změnu času, Velikonoce, Svátek práce a nezmrzli jsme jako meruňky. Ale

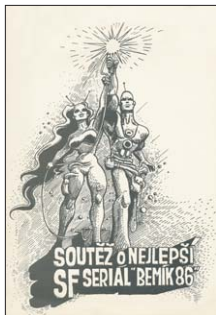
Smrt nám do toho hodil vidle.

Na Vlád'u Veverka vzpomíná na str. 1 Jarda Olša, jr. a na straně 11 Ivan Adamovič. Obálka *Interdrbu* připomíná, která se velká část pražského fandumu v roce 1987 zúčastnila Vlád'ovy svatby, kterou pochopila jako svérázný *Vevecon*, se všemi conovými náležitostmi, včetně jmenovek s logem akce. Vsačku jsme nenašli, tak místo ní něco k VV, Kájovi Saudkovi a komiksovém obrození u nás.

K těm Velikonocům jsem pro vás přes rok sušil povídku původně napsanou pro autorský happening *Sciřistická cvičení* Petra Krejzka a Longina Alberta Wdowiaka, ale protože na ně byla asi příliš jinotajná, vybrali do sborníku *Uvař raka* jiný můj kousek. Název *Tymián a cín* byl pořadateli předepsaný a psal jsem ji o (před)loňských Velikonocích.

V rubrice Non fiction jsem na vás chystal upoutávku na knižičku André Gida *Návrat ze SSSR*, ale Jára Míkovec napsal recenzi, kde řekl vše (a ještě mnohem více) za mě.

Jan Vaněk jr. poslal lemologický text, který připravoval do minulého čísla věnovaného jubileu Františka Novotného, a nejpozději v příštím Interkomu vydáme druhou, závěrečnou část.

Už zmíněný Jára Míkovec recenzoval ještě třetí díl *Deníku 2038*, který jej odměnil za čtenářské úsilí vynaložené nad díly předchozími, a povídkovou sbírku Daniela Majjinga *Ruzká klazika*. Tahle kniha je pozoruhodná i tím, že je to po letech první text, který jsem doporučil Pavlu Houserovi a nastojte, on se mu líbil.

Zdeněk Rampas

Předplatné i doplatné na 2024

Dvojičíslo vychází trochu i proto, že ještě ne všichni postřehli (zatím tak polovina), že tu máme nový rok a tím pádem i další ročník, a z těch, kteří si všimli, ne všichni znamenali zvýšení předplatného. Jak jsem psal minule, ani Interkomu se nevyhnula zdražovací spirála a musíme proto zvednout předplatné do ČR na **500 Kč**. Platit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR používejte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR IBAN: **SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod v Eurech). Tedy **500 Kč** (respektive kvůli zvyklosti pohrobků Československé pošty **33 Euro**, podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste s platbou za minulý ročník, napište mi.

Rovněž se ozvěte, pokud vám stačí odebírat Interkom elektronicky, v ČR jej dostanete o několik dnů dříve než poštou, v SR i o několik týdnů. Další možnost, kterou uvítají hlavně sběratelé, je nechávat si Interkom odkládat v redakci s předáním třeba na Draconu. Samozřejmě se současným zasíláním PDF verze. **ZR**

Odposlechnuto

Až se vás děti budou ptát, proč mají lidi na starých fotkách červené oči, řekněte jim: „To jsi ještě nebyl na světě, když byla v osmdesátech válka s démony.“

KENJIRO

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 5/2024 (372)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.

a Michaela

Autoři tohoto čísla

Ivan Adamovič, Vladimír Borisov,

Ivo Fenc, František Houdek,

Petr Krejzek, Alexandr Lukašin,

Jára Míkovec, Jaroslav Olša, Jr.,

Zdeněk Rampas, Petr Svoreň, jr.,

Matěj Tomeček, Jan Vaněk jr.,

Jan Zrzavý

Fotografie

Dalibor Čáp, Milena Ecková,

Michaela, Radovan Žitko

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt, Václav Vlk,

Jan Haberle, Pavel Kavánek,

Daniela Kovářová, nakl. Epoque

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla

byla dne 30. 4. 2024

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Rodičovství je stav, kdy lidé, kterým se chce spát, ukládají do postele lidi, kterým se spát nechce. **MYYYSHA**

Partnerský vztah je psychologický. Půlka je psycho, zbytek je logický. **WRIGLEY**

Rozvodový soudce se ptá postaršího páru: „Je vám devadesát let a jste spolu téměř sedm desetiletí! Proč se po tak dlouhé době chcete rozvést?“

Pár se na sebe podívá: „To kvůli dětem, chtěli jsme počkat, až umřou.“ **CHROCHTADLO**

Pasažérka: Padají letadla často?

Letuška: Ne, jen jednou. **Grob**

„Vladimíre Vladimiroviči, nebylo by lepší než okrádat důchodce zvýšit daně oligarchům?“

„Už jsem o tom s oligarchy mluvil. Nemyslí si to.“ **SHAAG**

● **26. února** posílá Ondřej Šefčík druhou verzi své povídky pro festschrift Franty Novotného (první přišla právě před měsícem, ale to bylo na vše ještě příliš času ☺).

● **29. února** škrábání v krku přešlo do vyššího levelu, ale *show must go*, Honza Vaněk jr. posílá první verzi úvodu festschriftu.

● **1. března** se vydávám do ulice U Průhonu na kontrolu k doktorce S., vypadá to, že sraženiny jsou rozpuštěné, skončilo každoranní bodání do břicha, ale zdá se, že škrábání v krku bylo předzvěstí mé každoroční třídní chřipky. Pár dní se mnou nic moc nebude, do toho Honza posílá druhou verzi svého úvodu k festschriftu.

● **2. března** si Miša dopřála opáčko výstavy *Lachland* a výsledkem je, že budeme muset najít ještě nějaké místo na novou grafiku. Večer Jarda Olša, jr. přednáší: **THE AMAZING BREUER: Czech-American Pioneer of Science Fiction in the USA (1889-1945)**, vizte <https://www.youtube.com/watch?v=OV8wO-oKGkE>

● **3. března** finišuju s Interkomem a Kvarkem. Večer Jarda Olša referuje o propagaci české SF v USA a pak vylepšujeme knihu o konzulech.

Tuším, že na Fénixconu mi někdo (Vlasta Talaš) říkal, že se točí seriál o psychotronické laboratoři v sedmdesátých. Mělo mě varovat, že to pojali jako komedii, skouknul jsem večer první díl a je to ještě horší než obvyklá šmíra. Samé herecké pitvoření a trapně bezmocný scénář. Petr Kouba o tom napsal:

Velmi nerad se pouštím do příkrých soudů, ale myslím si, že v tomto případě si veřejnoprávní televize opravdu nic jiného nezaslouží.

Do ústavu paranormálních jevů přijíždí nový zaměstnanec inženýr Vojta (Jan Cina). Už úvodní sekvence jasně naznačuje, že ústav je spíš víc odkladištěm možná šílenců, možná ztracených existencí než vědeckým pracovištěm.

V tu chvíli by se dalo rozehrát cokoliv – komedie, parodie, retro zábava, detektivka v netradičních kulisách, ale ono se nerozehrje nic jiného než naprosto neskutečné trapno.

● **4. března** Honza posílá třetí verzi svého úvodu k festschriftu.

● **6. března** dopoledne dokončujeme Interkom, pak popoháním tiskárnu, takže uvidíme, kdy ho najdete ve schránce. Odpoledne se opovažujeme vyjít z domu, dnes je ten slavný den, kdy po Evropské začnou jezdit pětadvacet metrů dlouhé trolejbusy. Když se před rokem a něco dělal podobný pokus se stejně dlouhým autobusem, odtroubili to konšelé po jednom dni. (Můj velký obdiv mají autobusáci, kteří zvládnou vjet na Nádraží Velešlavín už s tím osmnáctimetrovým.) Mám dojem, že se tu aféru podařilo utajit před Hřibem, nechali ho utratit několik miliard za elektrifikaci výpadekvy a nákup monstrózních vozidel, a teď ho na tom utopí. Opravdu nebyl levnější způsob jak se zbavit jednoho piráta? A nemyslím hned na mokrou práci.

Po bezpečných vedlejších cestách se dostáváme do Billy na Dědině, kde si v Traficonu kupuju časopis Wired. Jsem zvědav, zda mě někdo napodobí a v prodejně si nechají naskladnit i příští číslo. :-)

Psychedelická obálka nepůsobí moc důvěryhodně, spíš trochu dryáčnický, ale takovým devadesátkovým způsobem (barvy posunuté, ujeté ujeté do psychedelického spektra). A články uvnitř mi také připadají méně zajímavé než ty dostupné na <https://www.wired.cz> Sympatická mi přišla hlavně cena, zhruba jako poslední časopis XB-1, ale při více než dvojnásobném počtu stran. Trochu se to celé podobá křídovým časopisům, které člověk vídá na stolku u holiče. A má osobní zkušenost s luxusně placenými aťjaky je taková, že potom, co se vrátí z nesmyslných korporátních porad nebo Home Office v nedalekém pohostinství, zajímají je spíš než problémy *Generace Z a potřeba seberealizace sex, drogy a násilí*. Ale možná je to pro lidi, kteří jsou po práci schopní ještě přemýšlet nebo jsou za to placeni přímo v pracovní době.

V podvečer volá Milada Kulíčková, stačilo jí jen nepatrně napovědět a postarala se o velkou knižní propagaci Františkových osmdesátin. A Franta Houdek posílá korekturu poslední části IK.

● **7. března** si přivstávám, abych tiskárně odsouhlasil cenu a kvalitu Interkomu.

● **8. března** mi píše Dáreček, zda vím, že umřel Netopejr. Přivedlo mě to ke vzpomínání na naše poslední setkání. To jsme ještě chodili k Regentovi. Karel bydlel nedaleko a občas potkával Frantu Novotného, také sídlícího poblíž. Nejspíše od něho se dověděl, že se naše dinosauri čtvrtky přesunuly do jeho docházkové vzdálenosti, zavolal mi o podrobnosti a pak se jednoduše objevil. Spojil to s venčením, takže jeho sousedi u stolu neunikli poslání jeho buldočkem, a muselo to být v letní části roku, kdy je Regentova pergola deklarovaná jako zahrádka, protože nás všechny oblažoval dýmem ze svých četných cigaret. Nikdo se necítil příliš komfortně a možná ani on, protože už vícekrát nepřišel (a nejspíše si tuto epizodu zapamatoval jako další v jeho předlouhém seznamu událostí, kdy se k němu život a ostatní lidé zachovali nespravedlivě). Pak mi ještě párkrát zavolal (vždy když potřeboval počeštit nějaký font), slibili jsme si

setkání v nějaké blízké, ale přesně neurčené budoucnosti a pak už přišlo jen to *po dlouhé a těžké...*

Škoda ho, měl i sympatické stránky, občas dokázal být i velkorysý, a v oblasti komiksu se mu podařilo pár velkých věcí, jen vyjít s ním bylo obtížné i pro příslovečnou prezidentskou diplomacii.

● **9. března** se dovídáme, že se Tomu Petráskovi včera narodil syn Vojšta. BLAHOPŘEJEME.

A odpoledne mě Míša vytáhla do Náprstkova muzea na výstavu o Emilu Holubovi. Naštěstí nekomentovanou, takže bez vysvětlování, jak přispěl ke kolonialismu. Výstava je skutečně velká a stojí směšných 120 Kč, za které si můžete prohlédnout i ostatní expozice.

Holub věnoval kolonizaci jižní Afriky několik textů. Jeho přístup k původním obyvatelům kontinentu byl přinejmenším problematický. Na jedné straně chtěl, aby Afričané (jeho slovy „barevní domorodci“) byli považováni za lidské bytosti, a nikoli za divochy, nebo dokonce zvířata. Na straně druhé s nimi odmítal jednat jako se sobě rovnými a podporoval, aby jim byly v jejich vlastním zájmu vštěpovány evropské civilizační návyky. Jedině tak se mohli podle Holuba dostat na vyšší vývojový stupeň, což bylo v souladu s dobovou koloniální rétorikou.

Také jsme se odvážili první jízdy monstrózním trolejbusem #59. V sobotu, když není velký provoz, se to ukázalo celkem použitelné (za cenu přemalování jízdních pruhů na vozovce). Bude to fungovat, dokud se v libovolném směru nenajde řidič, který nepochopí či nebude akceptovat, že ten kolos občas využívá všechny jízdní pruhy najednou.

Abyste se do trolejbusu dobře nastupovalo, má podlahu opravdu blízko vozovky, o to výš má ale velkou většinu sedadel, na která je nutné doslova vyšplhat. K tomu nemůže přijet celou svou délkou k chodníku, takže ani to nastupování (z chodníku) není jednoduché. Mysleli to dobře, dopadlo to ale jako...

● **11. března** dorazily z tiskárny Interkom a thriller Jáma. Přesně v tu chvíli, kdy jsem pošťače podepisoval přijetí dopisu od notáře, který vyřizuje závěť Evy Hauserové. Ale nějak jsme to zvládli.

● **12. března** jedeme do Národního muzea na komentovanou výstavu Baroka v Bavorsku a v Čechách. Padla zde zmínka o Johannu Lucasovi von Hildebrandt. A Netopejř by dnes slavil náš vstup do NATO.

● **13. března** pořádá Pavel Kosatík kombinovaný pořad o své Smetanovské monografii proložený Mistrovou hudbou v klavírním provedení tuším Miroslava Sekery. Dověděli jsme se, jak se Pavel k psaní monografie dostal a jak dlouho ji psal (čtyři roky), proč je Smetana důležitý i dnes, a jak to bylo a je s jeho češtvím.

● **14. března** tiskárna dodala dotisk sborníku *Svoboda projevu a po projevu*.

● **15. března** tu máme březnové idy, v roce 44 před naším letopočtem byl zavražděn Ju-

lius Caesar, ve stejný den v roce 1939 německá vojska okupovala Čechy a Moravu, ale dnes slaví osmdesátiny František Novotný, takže mi neříkejte, že svět nespěje k lepšímu.

Lidé přestávají vnímat duchovní rozměr březnových id. Nejde o to někoho zapíchnout, ale o to sejit se a bodat společně jako komunita. (Za tento neviný vtípek mi FB hrozil blokáci 😊)

● **16. března** se vydáváme na Bookfest do Kampusu Hybernská, nejprve jsme bloudili po dvoře ověšeném duhovými vlajkami a pak Michaela vyzvěděla, že vstup na akci je z ulice. I tak jsme stihli uvedení knihy *Ostrov mýtů* (Sicilie), kterou přeložila a za mé pomoci si i vydala Klára L. Přes zoufalou akustiku to proběhlo docela příjemně, musím si přečíst i ostatní na akci nečtené mýty.

Po skončení jsem Miriam L. předal autorské, tedy překladatelské výtisky korejského hororu *Jáma* a vrátili jsme se ke stánku Planeta9, tak jsem si příjemně popovídal s oběma jejími tahouny, prozradili mi, že chystají dalšího Bankse.

Pak jsem si u stánku Medusy, abychom se nevraceli s prázdnou, pořídil přímo od Romana Tilocera *Rezavé panny* (je to můj třetí pokus, pokud mi přijdou tak naničovaté jako *Tráva* nebo *Ta, co jde první*, tak čtvrtý už asi neudělám).

Opatrně jsme se vyhnuli stolku A2Larmu a u Bourdonu si pořídili příjemně tenkou knihu *Návrat ze SSSR* od André Gida. Časem o ní bude v rubrice Non fiction.

U stolku Limonádového Joes, kde prodávali Jiří Dědeček s Terezou Brdečkovou, jsme si koupili knížku *Balady z bankovního sektoru*, a vzápětí se jim knižní pult složil jako nedávno moje židle v ekocentru a my byli svědky hrůzného knihopádu po nakloněné rovině na podlahu.

Nakonec jsme objevili u Leonida Křížka a dali s ním chvíli řeč a úplně nakonec jsem dal šanci šilené knize *Neuvěřitelná dobrodružství Prsteníka ze Stromečkova: Zrození družiny od Heřmana Losose* u stánku, kde se prodávaly knihy Lviho kamene, které jsem pomáhal vydat.

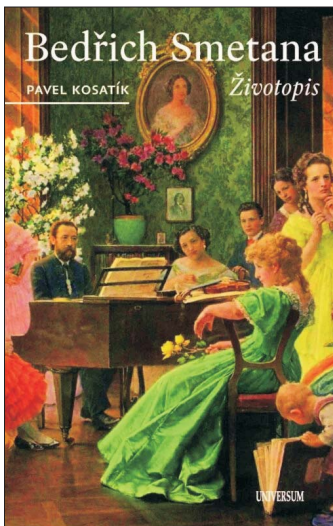
● **17. března** jedeme si popovídat s Dášou a Petrem do Stanic. Petr chystá fotografickou knihu s názvem *Každodennosti*, takový fotodeník.

● **18. března** jsem zajel na kus řeči a pro časopisy do Čáslavské, večer mi Leonid posílá alternativku Mirka Houšky o husitech na hradbách Cařihradu *Kalich a půlměsíc*. A koukám, že mám narozeniny, už zase ☺

● **19. března** poslal Pavel Kosatík pozvánku na další večer.

● **20. března** mě zve Honza Kotouč, abych něco popovídal jeho dvacetiletým studentům o předrevolučním fandumu.

A Richard Klíčnický zve na KJV: *Už je to za-*

se tu, můžete se těšit na další z nekonečné řady přednášek podzemního KJV! Antologie „Včera a zítra“ je soubor povídek, jejichž základ napsal Jules Verne ke sklonku života a které doplnil, rozšířil a vydal jeho syn Michel. V knize najdete příběhy od pohádkového zpracování biologické evoluce přes vánoční příběh, popis života vězňů v toulonské věznici a parodii senzačních objevů na výstavách až po svět budoucnosti řízený novinovým magnátem a popis doby ještě vzdálenější, kdy tvář naší planety prošla zásadní proměnou. Kniha u nás vyšla několikrát pod různými názvy a mimo jiné se dozvíte, jaké problémy může způsobit reklasifikace planet a jak z jejího překladatele Honzy Pavlíka málem udělali jezuitu.

A o tom všem a o mnohém dalším už příští středu 27. 3. v 19 hodin v salonku v Matu.

Váš, navráťvíš se, Richard Klíčnik

● 21. března jedu na magnetickou rezonanci do ÚVN, najít to tam je takový Dračák naživo, bloudění v podzemních chodbách a jeskyních, výtahy, které mají cedulku Evakuáční výtah, ale jiné tam nejsou...

Večer další smutná zpráva, Martin Šust píše:

Ve svých nedožitých 80 letech zemřel významný americký spisovatel Vernor Vinge (1944-2024), známý především jako autor románů *Oheň nad Hlubinou* (1992) a *Hlubina na nebi* (1999), které lze považovat za jedny z nejlepších science fiction devadesátých let minulého století. Oba romány vyšly v českém překladu díky nakladatelství Fantom Print.

V současnosti připravuji v edici *Fantastika* nakladatelství Argo nové vydání jeho nejslavnějšího románu *Oheň nad Hlubinou* v novém překladu Aleše Drobka. Snad se podaří vydat i další jeho česky mnohdy nevydané práce. V minulosti jsem pro časopis *Pevnost 8/2005* vybral jeho cenami Hugo a Locus odměněnou novelu *Cookie* (2003).

A Ivan Adamovič dodává: *S Vernorem Vingem mě pojí editorské trauma. Jeho novela True Names je často zmiňována jako jeden z proto-kyberpunkových textů, důležitý pro vznik tohoto subžánru. Opravdu hodně jsem stál o to, abychom ji mohli vydat v Ikarii nebo v Živlu. Spojil jsem se s autorem, ale ten mi odepsal, že práva na tento text vlastní jeden americký editor, který novelu vydal v jakési antologii a nechce, aby se mu pro případný prodej práv na celou antologii do jiných jazyků nerozdrobila po jednotlivých povídkách.*

Takže editor mi práva neprodal. Zkusil jsem to za pět let. A pak znovu za pět let. Se stejnou odezvou. A tak True Names pořád v češtině nemáme.

A přečetl jsem si výhrušný článek snažící se zabránit vydání knihy pojednávající o sociální epidemii transgenderismu z pohledu rodičů postižených dětí. <https://revueprostor.cz/kdyz-ceska-queer-radost-financuje-literarni-trans-fobii>

● 22. března se u nás zastavila Hana Blažková bádát o dějinách SF a fandomu.

Dvě hodiny po začátku se na FB od Jele-

ny dozvídáme, že dnes začal Starcon. Snad tam přišlo dost návštěvníků, z Interkomu se ale o akci nedověděli.

Od 24. do 26. března jsem na venkově odříznutý od webu.

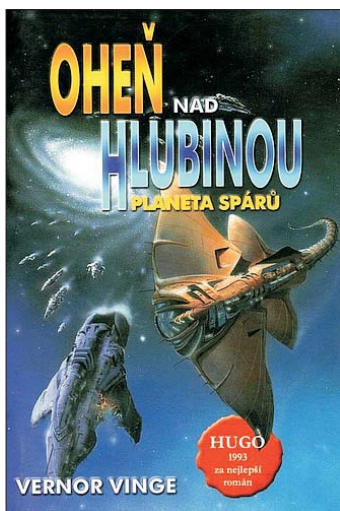
27. března dojde na slibovanou přednášku na KJV, bohužel jen v malém, na účasti se podepsaly blízcí se Velikonocce, takže dorazili jen nejvěrnější, kteří zrovna nebyli na nemocenské jako Boženka nebo Tes. Nedorazil ani Franta Novotný, celý den „běhal“ po doktorech, tak už to také nedával. Zato Leonid si zopakoval svůj tradiční výstup pro notebook se správným konektorem a přišel i předseda.

● 29. března máme Velký pátek.

● 30. března uspořádala Vilma velký odpolední večírek, začal už ve dvě, ale první půlhodinu jsme na Vydrovce byli s hostiteli sami. Martin připravoval gril a Vilma dodělávala přílohy ke steakům, burgrům a opečeným sýrům, Míša se jim pokoušela pomáhat a já nepřekážet.

Pak dorazil Honza Vaněk jr., Milena s Martou, Milada a Pavel Kuličkoví a Edita se dvěma tuze nenaloženými dcerami (Berenikou a Zuzanou), které se, když se dověděly, že (zatím) nejsou přítomny žádné další děti, rozhodly, že si večírek neužije ani matka. Martička se obětovala a zkusila s nimi v patře hrát nějaké konzolové hry. Později, když přišli Eda s Lucií, obětovali, aby holčičkám zlepšili náladu, hostitelé jezírko a okrasné byliny kolem (vizte fotografii výše), naštěstí pak přijel Viktor se Sissi a Danielem, Alžběta se spřáhla s Editinými čerticemi a ty se zklidnily kol jejího tabletu. Daník z bařohu vytáhl soupřavu na kávový obřad a začal zájemcům odborně připravovat lahodný mok.

Já si s Viktorem a Martinem povídal o překladu detektivky *Královské vraždění* a o knize A. Gida *Návrat ze SSSR*. Míša recitovala z knihy *Kdyby houby měly klouby*

a Dědečkových *Balad z bankovního sektoru*. Někdy po osmé přečetl Honza Vaněk svůj (trochu krácený) překlad docela drastické povídky Johna Varleye: *Telefonní seznam Manhattanu*, přeložené k mým narozeninám. Druhou povídku měl uchystanou pro Sargo, ta ale večírek ze zdravotních důvodů nedávala 😊

Vilma mi k narozeninám věnovala šestý díl vázaného Mycelia, já přítomné obdaroval korejským hororem *Jáma*.

Sešlo se nás asi patnáct, děti nepočítaje, mnoho obvyklých podezřelých bylo na Velikonoce mimo.

● **31. března** probíhá obvyklý odpočinek po večírku, sázím brožurky o *Korespondenčních volbách a Digitální demenci*, které vznikly z referátů na odborných seminářích Senátu.

● **1. dubna** jsem se nechal napálit titulkem „Evropská unie chce od příštího roku zakázat autobusy v MHD“. Když jsem před lety v podobném čase četl o české letadlové lodi CZN Masaryk, hned mi to došlo, bohužel dnes a denně se dějí takové věci, že už jednomu přijde divné máloco.

● **3. dubna** se Miše nechtělo vařit, zato však chtěla vidět výstavu *Horizonty* v Galerii Kooperativa, a tak mě doprovodila na oční, kde se mnou, takto spravedlivě potrestána, skoro čtyřicet minut čekala, než bude volno u nějakého blikacího přístroje. Pak jsme se vydali do Čáslavské, ale nejdřív jsme se zastavili v miniantiku v Jičínské, kde jsem objevil *Tunel do pozítří*. Byl nejen za lidovou cenu, ale vzadu měl vloženou nerozřezanou osmistránkovou knížku *Malý průvodce po ∞*, která rozhodně v mém vydání nebyla. (Doma jsem zjistil, že letáček se distribuoval pouze pro členy Klubu mladých čtenářů 1967, kteří si knihu objednali.) Také tam ležel *Pánův hlas* ve stavu o dost lepším, než je ten můj, tak jsem ho tam také nenechal.

Když jsme dorazili do Čáslavské, zastihli jsme tam Toma Štipského, ten mi řekl, že nějaký sběratel má zájem o starší *Interkom*, zda bych jej nezkusil najít. Já si odnesl březnové *XB-1* a *Pevnost* a pak jsme se vydali do MATu na oběd. Dal jsem si kuřeč čertíky (kousky kuřete v bramborákovém těstu), a mhu jen doporučit.

Následovala cesta do Karlína a výstava, řekl bych, že nic

moc, nejlepší obrazy jsem už viděl v minulých permutacích sbírky. Ke konci prohlížení jsme překračovali školní družinu dětí se zájmem o malování, rozložených se skicáky před vystavovanými krajinami. Míši se dotklo, že před Kavánem dávali přednost Exnerovi.

● **4. dubna** vynecháváme Břežanku, zase na potvoru v den, kdy má Edita Dufková Bromová opouštět od holčiček...

● **5. dubna** jsme s Michaelou našli archivní *Interkom* z roku 2015, který si u Arghamu objednal někdo z Moravy. Zavezl jsem ho do Čáslavské a kouknul na další objednaná čísla. Zjistil jsem, že ve všech je něco o Zdeňku Burianovi, takže zjevně jde o nějakého opravdu velkého fandu, který o Mistrovi sbírá všechny zmínky. V obchůdku byl jen Tom Štipský, Filip už si užívá ComicConu (úplně mi to vypadlo, takže už máme jiný program), tak jsme probrali *Dunu*, čtenářské návyky, iniciační knihy jako *Když ještě žili lidé* nebo *Černou planetu* od Kneifela, první Železného antologie, Jirána, já jsem propagoval *Ruzkou klaziku*, kterou jsem si vzal na čtení do metra, asi jsem tam pár lidí rozhodil, jak jsem se nedokázal přestat chlámát.

Doma jsem se pak dověděl, že na ComicConu měl přednášku Andrej Ruščák. Po dvou letech, kdy jsem se tam spíš jen otaroval, jsem se už ani nesháněl po programu; kdybych tušil, že pozvou Andreje, možná bych se ještě přemohl.

● **6. dubna** pořádáme velkou výpravu do Lysé nad Labem, kde na nás už čekali Dana a Dalibor Čápoři, by nás odvezli do neďalekých Byšiček, kde v létě bytují. Po ubytování a obědě vyrážíme do Benátek nad Jizerou, do bývalého zámku bývalého hraběte Thuna, kde se dnes mimo jiné nachází menší Muzeum hraček. Naštěstí se alespoň někteří rodiče přidržují Filipovy maximy, totiž že hračky dětem do rukou nepatří, takže se jich spousta dochovala ve vynikajícím stavu. Po návštěvě krásně udržovaného zámeckého parku v Lysé nad Labem pak do noci povidáme.

Mezitím v Praze probíhal nejen ComicCon, ale také pokus nejlepších synů a dcer našeho lidu (tzv. Antifašistické kámošstvo) blokovat klerofašistický pochod Hnutí Pro život.

Zlomyslná policie ČR neohlášenou demonstraci zablokovala na mostě, kde pak mnozí z aktivistů měli žízeň, zde je návrh na pamětní desku připomínající jejich utrpení:

Návrh pamětní desky na mostu Legii:

Na tomto místě vzdorovalo pokusu o genocidu hrdinné obráncovstvo lidských práv a příslušnictvo protifašistického odbojářstva.

● **7. dubna** časné ráno okolo desáté vyrážíme do Kutné Hory do zážitkového muzea filmových legend (filmlegendsmuzeum.cz/). Zájemce hned upozorním, že má ještě pobočky v Praze, Poděbradech, Kroměříži a Českém Krumlově, ovšem v Kutné Hoře je jeho expozice věnovaná speciálně sci-fi. Tamní sklepení se přímo nabízejí ke snůšce vetřelčích vajec, přičemž zbytky prvo-republikové elektroinstalace na stěnách pomáhají dotvořit industriální dojem zašlých prostor Nostroma. Do oběda jsme stihli ještě krátkou, jeden a půl hodinovou prohlídku pětিলodní

ho gotického chrámu Svatá Barbora, tady jsme trochu podcenili, kolik je tam zajímavostí zasluhujících si důkladnější průzkum. Nemilosrdná Michaela nás pak s plnými břuchy ještě zahnal do GASKu (Galerie Středočeského kraje) na velkou výstavu Švankmajerových, ale tu jsem přežil jen tak tak a spíše v mrákotách. Zajímavá byla i výstava kinetických artefaktů Vratislava Karla Nováka, mj. autora Metronomu (kyvadla) na Letné.

● **8. dubna** po kontrole v ÚVN jsem nějaký ucabrtaný, takže vynechávám Slova, co mají křídla, snad mi Lubor Falteisek odpustí 😊

● **9. dubna** nás před odjezdem do Telče navštívil náš vědecký redaktor Franta Houdek, popovídali jsme o knihách, které vrace, a já mu doporučil *Ruzkou klaziku*.

V podvečer pak vyrážíme do Muzea literatury na vernisáž výstavy *1949: Knihy do rukou lidu* o likvidaci československých soukromých nakladatelství, která definitivně přerušila tradici svobodného knižního podnikání, jež ve středoevropském prostoru trvala s jistými obměnami od 60. let 19. století.

Hned po osvobození vznikly bez nějakého právního podkladu v zabavených „německých“ podnicích tzv. kolektivní firmy Svoboda, Práce a Mladá fronta a po uplatnění centrálního modelu plánování a zavedení víceetapového systému cenzury řízeného stalinistickými ideologickými kritérii došlo k zákazu a likvidaci stovek soukromých podniků a likvidaci převážně části jejich produkce. Již v prvních měsících plošných postihů bylo zkonfiskováno více než 2 000 knižních titulů, z nichž drtivá většina byla později zlikvidována.

Vyrozuměl jsem, že někteří nakladatelé vážné a odborné literatury ochranu lidu před brakem zpočátku podporovali, pak došlo i na ně.

O zestátnění knižní produkce poutavě hovořili Aleš Zach a Michal Jareš, a po nich grafička Josefína Karlíková, pravnučka Bedřicha Fučíka (tady se knižní řemeslo dědilo po ženské linii, čili se v každé generaci jmenují jinak), a (pra)pravuk úspěšného prvorepublikového nakladatele Jana Laichtera Štěpán Lars Laichter, kteří se pokoušejí oživit zaniklé rodinné podniky. Ivan Adamovič pak ještě představil mezi diváky přítomného Michala Moravce z nakladatelství T&M, který mluvil o připravované monografii studující historii tohoto podniku.

Pak jsme si povídali s Ivanem a z Muzea jsme odcházeli asi jako poslední.

● **10. dubna** vyrážíme do Galerie Kroupa ve Voršilské na výstavu Adam Kašpar, Zdeněk Daněk, Michal Nagypál, dověděl jsem se o ní díky pravidelným informacím Roberta Spousty o aktivitách Burianovských fanoušků, kteří Daňka před časem adoptovali pro jeho historické krajiny...

Po návratu se u nás zastavila Bára „Baroooka“ Smolková a studovala historii vydávání Tolkiena, jak se jevila v tolkienistických fanzinech *Bard*, *Imladris* a podobných. Ale něco objevila i v *Laseru* 5/86.

● **11. dubna** dopoledne se u nás zastavil Jirka Olšanský, byl v lázních Poděbrady a udělal si výlet do Prahy. Miša poreferovala o oblíbených výstavách, takže než se vydal za pražskou částí rodiny, zajel ještě do Galerie Kooperativa.

Vpodvečer pořádá Pavel Kosatík (no možná spíše Dita Hradecká) malé sympozium o Václavu Janu Křítiteli Tomáškoví, dnes málo známé hvězdě českého skladatelského nebo první poloviny 19. století. Večer sestával z výkladu specifik Tomáškovy hudby, její interpretace na klavírovém klavíru, oboje prostřednictvím Petry Matějové a souboru Musica Florea, a přednášky Markéty Kabelkové z Muzea hudby.

Pavel o tom napsal: *Mám na Tomáška z dětství vzpomínky plné bolesti, když jsem jako kluk chodil do klavíru, bývaly jeho eklogy často mým úkolem, mydlíval jsem to hlava nehlava, zajímaly mě tenkrát jiné věci, dokonce ještě tak zhruba v šestnácti letech jsem to téma zpětně pojednal v ponuré pubertální básni, ze které skoro nebylo poznat, že je řeč o hudbě, spíš taková pododrůda Písni otrocka to byla.*

Dnes žijeme lépe a radostněji, hudbě se věnují ti, kteří to umí a které to baví, ten večer to kromě zmíněné Petry Matějové byli taky členové souboru Musica Florea. Markéta Kabelková z Českého muzea hudby, která se Tomáškem dlouhodobě zabývá, o něm navíc zasvěceně promluvila, dobré to bylo. Jednu z těch Tomáškových eklog dávám pro zájemce do komentáře. <https://www.youtube.com/watch?v=4SZVNJHEI4I>

Z povídání paní Kabelkové jsem si zapamatoval, že Tomášek byl z dvanácti dětí, z nichž se jen tři dožily dospělosti. Že to byl typický Čech, který dal přednost před nejistou slávou ve světě pevnému platu u hraběte Buquoye,

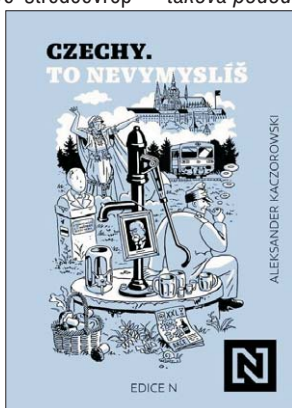
měl sice mezi jeho lidmi třetí nejlepší plat, ale stále to bylo méně, než na kolik přišlo vydržování ušlechtilého jezdeckého koně. Ještě mě zaujalo, že se Tomášek přátelil s panem Klárem, jehož syn založil slepecký ústav ve čtvrti, která se po něm jmenuje Klárov.

● **12. dubna** přišla pozvánka na berounský Fantasticon. Už jsme domluveni s Vilmou, že do Berouna pojedeme spolu.

● **13. dubna** slaví významné jubileum náš vážený čtenář dr. Jan Šimůnek Brněnský. Interkom ze srdce blahopřeje.

● **15. dubna** nám Jiří Olšanský poslal pro *Interkom* povídku *Stařec a vesmír*. Najdete ji v některém z příštích čísel.

● **16. dubna** od rána čekám, kdy mi z tiskárny dovezou nějaké knihy, a jsem pak trochu nerudný a rozespálý, když po šesté odpoledne dorazím do Knihovny Václava Havla na křest knihy polského autora Alexandra Kaczorowskiho (dále jen AK) *Czechy. To nevymyslíš*. To, že pořad moderoval Petr Koubský (dále jen PK), a navíc mám ještě rád pohledy zasvěcených cizinců na náš Hobitín, mi pomohlo překonat odpor k aktivistickému Deníku N, který knihu vydal. Enko se nicméně snažilo, abych si svůj názor příliš nezlepšil, knihu bylo možné zaplatit jen kartou, od covidu naštěstí už také nějakou používám, nicméně v platebním terminálu došla páska, právě když jsem přišel na řadu. Jak by také ne, když jsem později dostal dvě účtenky jako do-

klad platby a další dvě „prodavačka“ se-cvakla sešivačkou a založila do knihy redakčního účetnictví, socialismus jak vyšitý...

Petr Koubský měl *Czechy* načtené a byla radost poslouchat v češtině vedený rozhovor, AK jako bohémista zvládá češtinu i aktivně, a když občas nedal nějaké slovíčko, bylo to jen dobrou záminkou k porovnávání rozdílů češtiny a polštiny, potažmo Čechů a Poláků. Zmínil se, že když tu byl prvními několik let, považovali jej místní za Jugoslávce, to ještě neuměl česky tak dobře, aby ho měli za Slováka.

Na otázku, co mu v Česku vadí, odpověděl AK, že tahle země má v polských očích jedinou chybu a tou je místní jídlo. Na což mu PK odpověděl, že v Praze přece máme thajskou, vietnamskou, čínskou a japonskou kuchyni.

Češi jsou charakterizováni jako národ (či lidé), kterým je vše u zadku, Petr pravil, že máme jadrnější vyjádření, ale asi se ztratilo v překladu a do knihy se nedostalo.

A proč jsou Poláci fascinováni Čechy a ne třeba bratry Slováky? Přece koho by zajímali nějakí další katolíci.

Jak se pozná, že už je tu Polák dlouho? Nerozesměje se, když uslyší češtinu.

Já bych dodal, jak se pozná, že tu ještě není dost dlouho? Ještě nesdílí víru místních, že nejlepší místo k životu je právě tady.

V metru jsem do knihy nedočkavě nahlédl a všiml si, že Deník N zanechal svou stopu i v textu nepřechylováním jmen cizinek, ale je jich tam jen pár.

● 17. dubna dopoledne přišel mail od Kiyomi Hirano, že v srpnu přijede do Prahy. Já jsem konečně začal pracovat na tomto Interkomu. Mezitím rozesílá Richard Klíčnický můj text k přednášce v KJV:

Pozvánka, potažmo prolog pamfletu:

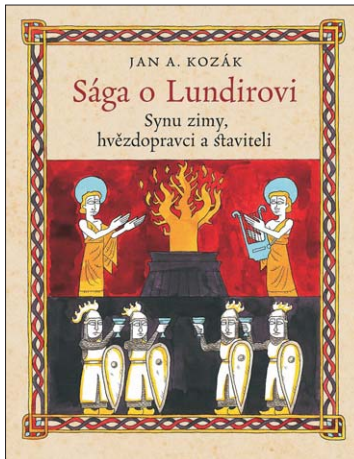
Přednáška původně připravená pro populaci počatou před pětadvaceti podzimy. Přesto poslouží pro poučení postarším pantátům, perverzním potomkům právě tak, pobaví periferii Pekingu, Palerma plus Palestínu, pak pyšnou Paříž.

Perfektně poslouží proti plagiátorskému pábení pouhých pamětníků. Přitom popíše počátky pospolitosti pravého psaní.

Pro příklad předkládáme pouze pár připravených položek prezentace partitury panoramatického paravesmíru preferovaného písemnictví: Právěk písemnictví, poetika pergamenového palimpsestu; Předchůdci pravého psaní; pantheon praktců; První plankton, partenogeneze protofandomu; Percepce patriarchální pospolitosti počátků; Planetárium, Ponrepo; První Parcon; Proplouváme peřejemi perestrojky, Publikujeme polooborné práce; Pýcha předchází pád (paradigmatu); Past patosu potažmo perverze pokroku; Paradox pesimismu, poslední perioda, Příchod pavědy, parfém plus puch parazita.

Pokračování po přelomovém převratu pamatujete.

● 18. dubna už víme, jaká nejlepší fantastika vznikla v minulém

roce. Dověděli jsme se to opět na Nové scéně ND. Předtím jsme ale chvilku korzovali po objektu a vedle Pavla Mandyse potkali Richarda Klíčnicka s jeho autorem Tomášem Peřinou (*Tam uvnitř něco je*), Ivana Adamoviče s přítelkyní, Lubora Faltejšky z humoristické sekce a Miladu Kuličkovou, celou rozhozenou poté, co potkala dámu ve stejných koktejkách. Jo a vlastně ještě nepřehlédnutelného Borise Hokra v jakýchsi strašidelných teniskách bez ponožek, ale zato v obleku s potiskem bez košile, ke kterému mi asi nejlépe sedne slovo „klaunský“. Někteří mladí a neklidní to tak dnes asi mají.

Litera za fantastiku se udílela hned jako druhá a k mému překvapení nevítežil *Lenochod Jimmy & jeho backup band* Pavla Bareše (což mě překvapilo stejně, jako že Kyšův *Sudetenland* nebyl nominován), ale podivná fantasy, o které bych bez Magnesie Litery nikdy neslyšel: *Sága o Lundirovi* Jana A. Kozáka.

Loni jsem do sebe s Mišou dloubli, kdykoli při představování knihy padlo slovo migrant nebo gay, už dopředu jsme pak věděli, co vyhraje. Letos se nám to povedlo jen v kategorii Literatura za prózu, kde zvítězil Marek Torčík s knihou *Rozložíš paměť*. Tím nechci říci, že bychom se v ostatních případech zmýlili, jen ta klíčová slova dnes padla pouze zde. Co mě ale překvapilo, byl vítězný pokřik Torčíkových příznivců, hulákala skoro celá levá třetina sálu. Při tak velkém zájmu o vstupenky je s podivem, jak se jich tam tolik dostalo. Přitom podobné haló nevyvolalo žádné další vítězství.

Opravdové překvapení jsem zažil až v publicistické kategorii, kdy jsem se po vyhlášení vítězství knihy Terezy Matějčkové (*Bůh je mrtev, nic není dovoleno*) neudržel a hlasitě citoval Debru ze seriálu *Dexter*: „No to mě po*er z jeřábu“. Porota totiž volila mezi knihami o dezinformacích a pak spiskem Veroniky Pehe a Apoleny Rychlíkové o devadesátkách (tedy době, kdy autorkám bylo v nejlepším případě dvanáct).

Zklamalo mě, že v naučné literatuře nevyhrál Michal Příbář s knihou o nakladatelstvích Sixty-Eight Publishers a Index, porota si asi řekla „dosť bolo disidentov“ a dala to knize o českých loukách, nevítežila takhle před lety nějaká parazitologie?

Pak se mi nelíbilo pokrytectví některých vítězů a vítězek, kteří považovali za nutné zdůrazňovat, že neexistují objektivní měřítka pro zjištění, která kniha je lepší než ostatní. Měli by se radovat, že náhoda ocenila spoustu práce, kterou odvedli, nebo si po vzoru některých francouzských potrhel a potrhlice pro cenu nepřijít.

Co se dialogů a děkovaček týče, neřekl snad nikdo nic zajímavého ani zaznamenaníhodného, v tom to loni bylo dle mého lepší. Naopak (kdyby nám nesvítila do očí) bych letos pochválil doprovodnou hudební skupinu.

Ještě k Matějčkové, na A2larnu se samozřejmě zvedl povyk už kvůli její nominaci. Saba Vassileva, Tereza Zvolská a Jaroslav Michl předvedli, že jsou lepší v žonglování (jejich po-

bratrimy a pobratimkami vymyšlenými termíny jako podvědomé pohlaví (sub-conscious sex), genderová identita (gender identity), genderové vyjádření (gender expression) a genderové role (gender roles). Už bych jim přiznal, že alespoň v tom jsou lepší, kdyby pod článkem, kde třeba u Klíčové čteme *Autorka je redaktorka Alarmu nestálo Autorstvo niterně zakouší gender*. Jsou to zjevně jen další tatramani obratně využívající šílenosti času, než si Evropa povšimne, že se propadla do chudoby a bezvýznamnosti a že na blbosti už nejsou peníze.

● **19. dubna** v klidu (jen dvakrát nás vyrušila firma LAWI kvůli nové verzi software) pracujeme s autorem na fotografické knize *Každodennosti* (365 fotografií), když mi za tři minuty jedenáct zavolá členka Rady ČS fandomu Jiřina Vorlová,

kde že je sraz k odjezdu na Jarní poradu SFK? Odpovím, že na rohu Lublaňské a Rumunské, ale až zítra. Pozornější nahlédnu do Pagiho mailu mě vyvedlo z omylu, odjezd byl v pátek, stejně jako už cca posledních patnáct let, načež jsem s Míšinou pomocí (zabalila mi nejnůtější) překonal rekord v přepravě Ruzyně – I. P. Pavlova a před dvanáctou jsem stál u Břežanky, kde se čerstvě naobědvaní Dáreček, Pagi a Jiřina ve společnosti mého a Pagiho synka chechtali supícímu popletovi.

Nějak jsme se dostali z páteční Prahy (všiml jsem si, že ceduli, označující konec města, jsme míjeli ve 12:20). Tehdy jsem ocenil, že mi Míša přibalila i snídani. Asi po další hodině hlásil Dáreček, který se ujal funkce navigátora, že před kruhákem v jakémsi městě, s jehož názvem jsem se setkal naposledy v Jiráskovi, je převeliká fronta. Sjeli jsme tedy z dálnice a do Březové nad Svitavou dojeli po serpentinových okreskách jen o trochu širších než naše auto.

Tam nás uvítal Franta Moravec a po ubytování v krásných prostorách jeho domu jsme se usadili u kamen v obýváku a pustili se do dovezených i místních dobrot, které jsem jako bezobědy ocenil hlavně já, ostatní jen popustili uzdu své mlsnosti. Pak dorazili Honza Škorpík a Frantova manželka Alča, následovalo pohodové odpoledne proložené kytarovým vystoupením dua Honza & Franta. Honza nechal zubařiny a odešel do důchodu, mám za to, že tím významně přispěl k zubanitátní katastrofě okresu nebo možná celého Svitavska, ale určitě si své už odpracoval. Dáreček přítomné informoval, proč je dohola a v černém, jakoby gázovinovém kulichu. Na posledním Dementconu se praštil do hlavy, brzy na to zapomněl a za tři týdny mu museli trepanací lebky odstraňovat hematom. Franta mě upozornil na zajímavý podcast <https://ceskepodcasty.cz/podcast/toulky-s-tolkienem>, musím na něj upozornit známé tolkienisty. Já se pochlubil novými knihami, zvláště posledním *Deníkem 2038*. Zavzpomínali jsme na Netopejra (byl členem SFK Malevil) a pak jsme jako pánové ve vyšším středním věku kolem jedenácté odpadli, možná za to trochu mohlo i výborné

Pepa Vašát připravil další výstavu o Jarkovi Mosteckém

červené víno, tuším od jednoho Frantova zeťáka.

Mezitím Ivan Adamovič v Kutné Hoře doprovázel ředitelku Los Angeleského filmového muzea, kterou mu hodil na krk jak jinak než Jarda Olša, jr. Díky našemu výletu s Čápovými ji vzal i do muzea Vetelce & Predátora. Pro ni to bylo úsměvně amatérské, ale kutnohorští si ji vyfotili na svoje sociální síťe jako vzácnou návštěvu.

● **20. dubna** ráno jsme se po skvělé snídani, kterou nám Alča a Franta připravili, začali chystat na Poradu, jen jsme ještě čekali na Strejdu a Pepu „Mloka“ Vašáta. Když jsem jim začal psát sms, Strejda zavolal, že přijedou okolo půl desáté. Honza Škorpík se nabídl, že je přiveze od nádraží a pak pojedou domů. Jako obvykle to dopadlo podle úsloví „Za dobrotu na žebrotu“, vlak mě půlhodinové zpoždění, ale Honza vytrval.

Na začátku Porady se ukázalo, že jsem při spěšném odjezdu nepřibalil Interkomu s programem Porady a seznamem nominovaných na ceny Česko-Slovenského fandomu. Naštěstí Pepa Vašát, který už něco ví o našich organizačních schopnostech, geniálně dovezl oboje, dokonce zvětšené na formát A4, aby se to dinosaurům dobře četlo. Bodů k probírání nakonec nebylo tolik, protože odpadly ty o Ceně Karla Čapka a FénixConu. Navíc své zástupce vyslala přesná polovina členských klubů, takže jsme možná ani nebyli usnášeníschopní. ☺ Aby hlasování o fandomových cenách mělo legitimní většinu, obešleme ještě s volebním mailem zástupce nepřítomných klubů.

V pravé poledne, kdy došlo na nejlepší segedínský guláš mého života, nám už zbýval jen bod Různé, který jsme měli díky ukecanosti schůzovníků už vlastně vyčerpaný. Standa a Pepa se pak vydali na nádraží a my ostatní jsme si ještě pochutnali na Alčiných koláčích a zákuscích od holandských sousedů, a ve dvě hodiny jsme vyrazili ku Praze.

Dálnice byla, jak se patří na sobotu odpoledne, docela volná, takže jsme to zvládli o půl hodiny rychleji, nicméně ušetřený čas padl na snahu někde v Praze zaparkovat, bylo docela hnušně, takže všichni zůstali v Praze (i se svými auty).

Ačkoli jsem si jen vzal zadek (a trochu si na zpáteční cestě četl *Czechy*, co je nevymyslíš), byl jsem večer unavený, jako bych celý den nosil pytle s cementem, asi bych se sebou měl něco dělat.

● **21. dubna** ráno najdu mail, že má středěční přednáška pro studenty Honzy Kotouče odpadla, v učebním plánu se nepočítalo, že první a osmý květen případnou na středu a tím pádem jich bude relativní nedostatek.

● **22. dubna** před třemi sty roky se narodil Immanuel Kant, na jehož myšlenkách je založena velká část moderní vědy, logiky, etiky a morálky. Škoda, že lidstvo v mezichase do té míry zhlouplo, že už ho povětšinou nedokáže pochopit.

Zdeněk Rampas

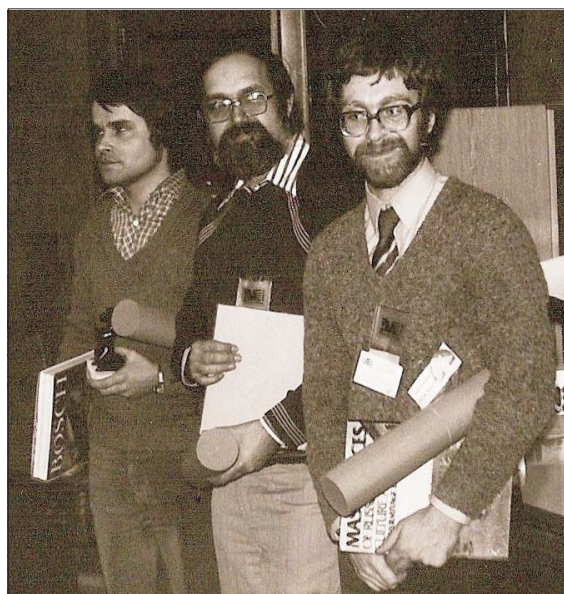
za Vlád'ou Veverkou

pokračování ze str. 1 drahý, byl vznik informačního bulletinu nasnadě. A tak vznikla dnešní podoba *Interkomu* – každý klub měl nárok na jeden výtisk, další dostal autor článku v IK publikovaném. Vlád'a jako profesionální novinář do husákovského bezčasí vnesl nové termíny – uzávěrky, korektury, grafickou úpravu. Všichni jsme museli psát reportáže z akcí, informace o plánovaných aktivitách, zajímavosti ze světa. Formálně „nástěnné noviny“ sci-fi klubu Spectra se staly opravdovou informační platformou ne-legální fandomové struktury. Po vzniku *Interkomu* se fandom v Československu změnil. Od jara 1983 se každého půl roku někde po Československu konaly víkendové klubové porady, které vedla Koordinační komise (KK), o členství v níž se vedl lítý boj. A členové („agenti“) Spectry byli všude – učili se od ostatních a učili ostatní. Měli jsme z toho úžasný pocit – naše práce měla smysl, viděli jsme opravdové výsledky a k tomu ten neuvěřitelný pocit svobody (v prostředí jinak svázaném komunistickou stranou).

Vlád'ovi bylo jasné, že jedno setkání fanoušků – Parcon v Pardubicích – nestačí, a proto vymyslel pražský Minicon. Záměrně jsme se tvářili, že to není konkurence Parconu, ale pochopitelně byla. Prvně se Minicon konal na podzim 1984 a pak po celá 80. léta byl jednou z hlavních akcí fandomu, o to více, když po roce 1986 už Parcon nemohl probíhat v Pardubicích na tamní Vysoké škole chemicko-technologické. Minicon byl vždy oslavou úspěchů Vlád'ou řízené části sci-fi klubů. A opět to bylo hodně práce, kterou rozděloval a řídil právě on – a já a další jsme ji rádi vykonávali.

Určitě i díky Vlád'ovi jsem se rozhodl, že vytvořím nejlepší sci-fi fanzin, protože mým cílem vždy bylo řídit profesionální časopis science fiction. Do čtvrtletníku *Ikarie XB-1* (a pak 2, 3 a 4), který ale nakonec byl ročenkou, už Vlád'a jenom přispíval články o comicsu. V redakci už být nechtěl, tu v letech 1985–89 tvořili Ivan Adamovič, Pavel Kosatik a Ondřej Neff a zaštiťoval ho Alexandre Hlinka (dnes Alex André), který založil a vedl SFK ADA proslavený svými skoro „veřejnými“ projekcemi sci-fi filmů. Katalyzátor – to byla Vlád'ova role – věci odstartovat, nasměrovat a pak už je nechat žít svým životem. Měl radost, že byl u vzniku... a pustil se zase do něčeho nového.

Kolem Spectry se objevovali další a další zajímaví lidé – Ivan Adamovič, Petr Litoš, Filip Škába, Jiří Pavlovský (a celá skupina mladých sci-fi bouřliváků nazývaná *Rigor Mortis*), Petr Samohejl, Lenka Králová... Pokud bych naše postavení v rámci sci-fi fandomu mohl přirovnat k vládě, pak Zdeněk Rampas byl premiérem – často ovšem menšinovým a o jeho přežití ve funkci rozhodovala každého půl roku mnohdy těsná hlasování jeho „koaličních“ a našich „opozičních“ sci-fi klubů. Vlád'a byl ministrem vnitra, resp. ministrem pro místní rozvoj a já se rychle stal ministrem zahraničních věcí československé sci-fi. Na podzim 1983 jsem už byl na prvním conu v Polsku, na jaře 1984 pak na Euroconu v anglickém Brightonu, kde jsem se seznámil s mnoha spisovateli a fanoušky, kteří v té době tvořili jádro „světové“ sci-fi (Brian Aldiss, Fred Pohl, John Brunner, Sam Lundwall, Forry Ackerman, Pascal Ducommun). Odtamtud jsem přivezl také neobyčejné množství knih, z nichž obratem vznikly oblíbené kuffíkové pořady o malířích sci-fi, a přivezené

Ivan Kmínek, Josef Pecinovský, Vladimír Veverka (1984)

paperbacky se staly zdrojem textů pro překlady do fanzinů. A rychle následovala moje další zahraniční setkání – v Maďarsku, Itálii, Francii, s Němci z východu i západu, Holanďany, Rusy i Jugoslávci, první kontakty přímo ve Spojených státech, ale také spolupráce se Singapurem, Japonskem a Čínou.

Každá akce pochopitelně vyvolává reakci, a tak i naši soupeři začali konat. Vlád'a jako katalyzátor změny uspěl. Fandom se opravdu rozjel a už nikdy nebyl jenom debatním kroužkem, ale funkční organizací pohybující se pokud možno ve skrytu na hraně legality komunistického režimu. Po nezdařeném „puči“, kterým jsme se s Vlád'ou a našimi spojenci v polovině 80. let pokusili s konečnou platností převzít řízení fandomu, se Vlád'a stále více začal zabývat svou druhou láskou – comicsem. Interkom po několikaměsíčním mezidobí převzal Zdeněk Rampas (který si udržel svou „premiérskou“ roli dodnes), zatímco Vlád'a pomalu začal opouštět sci-fi. Oba fandomy – comicsový a scifistický – ale v té době byly velmi propojené, takže stále zůstával i mezi námi, ale víc a víc ho bavil comics. Už v prosinci 1985 stál Vlád'a v pozadí prvního comicsového Mikroconu, ve stejném roce byla vyhlášena soutěž o nejlepší comics nazvaná Bemík. Naše cesty se tehdy pomalu začaly rozcházet... Vlád'u jsem viděl naposledy někdy v první polovině 90. let – zřejmě u něj v comicsově-scifistickém obchůdku v pasáži České národní banky. To už měl za sebou jedno nepodařené manželství, po boku dva chrtý a všude kolem comicsy, zatímco já stále zůstával u science fiction, ale po odstartování profesionální *Ikarie*, pak roce a půl v Nizozemsku, jsem už nastoupil na ministerstvo zahraničních věcí.

Naše cesty se pak protnulý už jenom jednou a nebylo to vůbec příjemné. Málokdo ví, že Vlád'a byl také autorem – na psaní ale neměl čas, a tak po něm zůstalo jen pár povídek roztroušených po fanzinech. Profesionálně vyšla jenom povídka *Zrůdu k obrazu svému* v antologii *Lovci zlatých mloků* (1988),

Fotografie z Parconu 1985: horní řada (l-p): Adamovič, Čermák, Bedrna, Čapová, Olša, Jr., Žižňavský, Veverka, Rodr, ??, dole Stibral, ??, ??, ??, ??.

kteřá se dočkala i překladu do italštiny. Samostatná povídka oceněná v roce 1984 3. místem v Ceně Karla Čapka se o rok později stala částí cyklu *Památník* (2. místo v Ceně Karla Čapka) odehrávajícího se na zdevastované Zemi po atomové válce. Pro rozsah zhruba 100 stran nemohl cyklus vyjít v žádném fanzinu. Na konci 90. let jsem začal chystat trojici antologií pokrývajících všechny vítězné povídky z prvních ročníků Ceny Karla Čapka. Vůbec mě nenapadlo, že by se zařazením celého cyklu byl nějaký problém, ale Vlád'a si myslel něco jiného. Striktně odmítl. Snažil jsem se mu vysvětlit, že je důležité, aby dílo vyšlo jako obraz doby, ale vůbec se se mnou nechtěl bavit. Žil už novými projekty a jeho scifistická minulost ho vůbec nezajímala. Naše spojení už nefungovalo – byl to pro mne smutný telefonát.

jsem ale po celou dobu komunismu tvrdil, že mne politika nezajímá – a uvěřili mi to). I v tom mi vlastně Vlád'a moc pomohl.

Ale to nejdůležitější, co mě Vlád'a naučil, bylo, že práce může být zábava. A pak to přece není žádná práce... ale jenom zábava – tak to viděl. Naučil mne fungovat v týmu, díky němu jsem pochopil, jak k práci motivovat jiné (aby také uvěřili, že ta nejnudnější činnost, kterou právě dělají, je vlastně to nejlepší) a mnoho dalšího. Díky Vlád'ovi jsem pochopil, že každý si musí určit nějaký cíl, pak se hodně snažit a pracovat... a třeba toho cíle dosáhne. Řídím se tím stále.

Bez jeho mentoringu (jak by se dnes řeklo) bych asi těžko dělal to, co dělám, napsal a sestavil tři desítky knih a napsal desítky článků. Vlád'o, děkuji ti za to. **Jaroslav Olša, Jr.**

Před týdnem zemřel Vladimír Veverka, v 80. letech asi neaktivnější člen sci-fi fandomu. Pro všechny vzor v pozitivním workoholismu. Člověk, který pro pražský fandom udělal obrovské množství práce. A také první iniciátor zájmu fanoušků o český komiks, což je role, pro kterou bude v budoucnu zřejmě nejvíce vzpomínán. Založil první tuzemskou soutěž o nejlepší komiks Bemík, v době, kdy většina jen tiše obdivovala Kobíka z ABC nebo spíše komiksy zahraniční.

Vlád'a založil sci-fi klub Spectra určený sci-fi dorostu, kterým jsem prošel v polovině 80. let i já. Po revoluci provozoval 8 let sci-fi prodejnu Fancentrum na bizarním místě na začátku pasáže České národní banky. Pamatuji se, že jednou tu prodejnu provozovali zaměstnanci banky, jestli se odtud nedá provrtat k podzemnímu trezoru, byl totiž přímo pod ní.

Pak založil komiksový časopis Crew a potom působil ve vydavatelství Wales. Koncem 90. let se jeho působení v žánru utlumilo a vlastně nám zmizel z očí. Divám se na jeho profil na LinkedIn a s překvapením čtu, že tento profesionální hyperaktivní novinář s průpravou z ČTK se nechal v roce 2008 zaměstnat jako doplňovač mraženého zboží v Makru a prý s tím byl spokojený. Když asi před dvěma lety vydavatelství Crew slavilo výročí v pražském Crossu, Veverka mezi hosty nechyběl a byl stále stejně živelny jako před 30 a více lety.

Ten jeho profil odhaluje i věci, o kterých jsme tak úplně nevěděli. Že pracoval v 80. letech v zahraniční redakci ČTK, bylo známo. Ne už, že také v roce 1982 dělal tlumočnicka pro zbrojařskou firmu Omnipol v Libyi, o čemž píše: „což byla za totáče tak utajovaná skutečnost, že ji nemají vedenou ani v mé složce důchodového pojištění“. Musel se prý kvůli tomu učit například, jak se anglicky řekne „samosvorná spirálovitá pružina brzdovratného systému“.

Kromě toho se věnoval aktivně argentinskému tangu.

Ivan Adamovič

Alternativní vesmíry Solaris v kapse protoplazmy

Skromný lemologický příspěvek do různého, Františkovi Novotnému dodatečně k narozeninám¹

Celý svět v zrnku písku zhlédnout...
– William Blake (překlad Jiří Valja)²

Všichni *Solaris* známe; všichni jsme ji četli, nejspíš opakovaně, jakož i řadu jejích interpretací. Mnozí si vzpomenou i na její úvodní větu, i když možná nepatří k těm úplně nejpamětihodnějším v žánru. A kdyby snad ne, snadno si ji dohledají, dnes k tomu už ani nemusejí vstávat od pracovního stolu, anebo i z křesla, mají-li po ruce mobil:

O dziesiętnastej czasy pokładowego zeszedłem, mijając stojących wokół studni, po metalowych szczeblach do wnętrza zasobnika.

Což, jak si každý opět může snadno ověřit pomocí online překladačů, slovníků a gramatik, znamená slovo od slova:

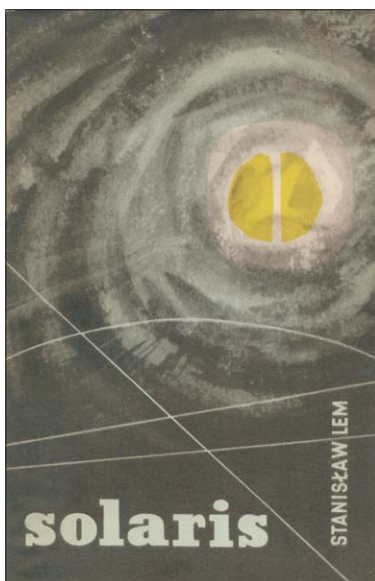
V devatenáct [hodin] lodního času jsem sestoupil, mijeje [lidi] stojící okolo šachty, po kovových příčkách dovnitř kapsle.

V této větě se skrývá více významu, než se může zdát při zběžném pohledu, kdy ji zastíní další děj, ani nemluvě o mnohem častěji citované větě poslední: je to strom, který nevidíme pro les kolem. Pečlivým čtením (*close reading*) se však odhalí, jaký význam pro zbytek románu má a kolik z něj předjíká; věřím, že taková analýza nebude bez užitku.

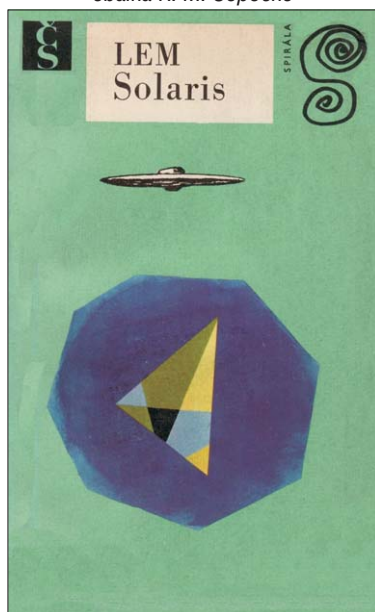
1.

Uvažme nejdříve klíčové slovo, ústřední sloveso „sestoupil“. Předjíká následující příběh několikanásobně: Bezprostředně poté, co Kelvin sleze do šachty, čeká ho další klesání ke Stani Solaris, a v poslední kapitole slétne vrtulníkem ještě níž, až na povrch planety.

Tento doslovný, fyzický sestup má ovšem i odraz metaforický. Vypravěče, který o tom na první stránce nemá ani tušení, čeká sestup (nebo snad svržení, pád z nebes, krystalicky

první vydání, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej 1961, obálka K. M. Sopoćko

ČS 1972, obálka Kamil Lhoták

průzračného a čistého vakua mezihvězdného prostoru) do pekel, očistce, zašlé špíny a zatuchliny na stanici, jakéhosi podsvětí, zásvětí, mimoprostoru, limba, v němž bude vytržen ze všedního času své pozemské existence (jak o tom v závěru přemítá), aby prošel zkouškami na docela jiné úrovni. Zajisté bylo už mnohokrát konstatováno, že příběh Krise a Harey je zčásti příběhem Orfea a Eurydiky (znovunalezené, ač v tomto případě nehledané, a napůl vlastní vinou opět ztracené) a zároveň Danta a Beatrice (hrdiny zmítaného vlastními běsy v nitru a jeho nečekané průvodkyně běsněním vůkol, v jejíž nevinnosti, ač nainvě nevědomé, je cosi až andělského).

A kdo by chtěl, může aplikovat i freudovské jinotaje. Nebudeme zde rozvádět detaily s doslovností možná až příliš mechanistickou, ale hlavní motivy jsou jasné: Zjevná symbolika úvodní šachty. V kapsli je hrdina znehybněn a sevřen jako embryo v děloze, aby se na stanici vynořil coby novorozeneček – do nového cizího světa, list nepopsaný předchozími zkušenostmi, zmatený, ničeho neznalý a v mnoha ohledech nahý. Kosmická loď hypermaskulinního jména Prométheus jej ze sebe vyvrhla, se „zachvěním“ a výslovným utvrzením, že zcela bez ohledu na jeho vůli a aktivity – ať už jako výmět, který upustí přelétající holub, nebo doufejme, raději, jako spermii, která se nakonec probojuje až k oplodnění sterilního světa stanice a Solaris za pomoci „tvrdých (!) paprsků“. (K této metafoře se, chtěj nechtěj, nebudeme moci ještě vrátit.) A ovšem sám oceán (tady stojí za připomínku, že polský originál stejně jako český překlad bere „Solaris“ jako ženský rod, podle vzoru planeta; ruština se kupodivu přiklonila ke skloňování oceánsky mužskému): biologický, pohlcující, jinový, narůžovělý, čvachtavě šplounavý...

Ale tohle je ještě ta menší část. Zkusme si onu úvodní větu přečíst opravdu slovo od slova a zamyslet se nad obrazem, který vykresluje...

(pokračování příště)

Jan Vaněk jr.

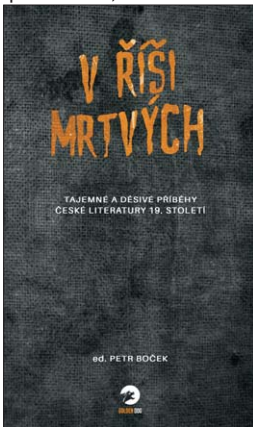
1 se zvláštním poděkováním prof. dr hab. Joanně Czaplinské za klíčovou polonistickou konzultaci

2 Ostatně, neobjevuje se právě někde u Lema i ona myšlenka, že z jedné kapky vody by se dala vyvodit existence oceánu, i kdyby ho člověk nikdy neviděl? Ale v *Astronautech* to zřejmě není, *K mrakům Magellanovým* taky ne...

Literatura národního hororbrození

Tři povídkové soubory odhalují, jak mocný a z dějin české literatury postupně vytlačovaný byl proud hrůzostrašné prózy v 19. století

Vztaž živých k mrtvým procházel během staletí proměnami, čtení“ Václav Rodomil Kramerius textem se šťavnatým názvem *Vampýr, nebo Zohavitel mrtvých těl*, což je vlastně záznam soudního přelíčení s francouzským desátníkem, který propadl vášni vyhrabávat a zohavovat pohřbená těla. Dobovou hysterii z hrůzy z předčasného pohřbu zase připomíná ukázka z knihy J. S. Menšíka *Pravdivé příběhy o lidech napohled mrtvých, zaživa pochovaných a v hrobě obživlých* z roku 1858.

Až později církev učinila ze smrti drama a umírající se stal návnadou pro číhající pekelné demony. Církev ostražitě hleděla na pohanské pojetí posmrtného života a snažila se je vměstnat do křesťanských forem. Prostí lidé odjakživa věřili, že smrtí vše nekončí a že se mrtvý může vrátit k živým buď ve formě přízraku, nebo přímo ve své zetlelé tělesnosti. Řčení, že někoho „vynesou nohama napřed“, je například zcela konkrétním návodem, jak zacházet s mrtvým, aby po pohřbení nenašel cestu zpět ke svým příbuzným.

V české hrůzostrašné próze 19. století najdeme jak ohlasy pohanských „pověr“ týkajících se zemřelých, tak i křesťanské propagandistické zacházení s tématem smrti využívající hraniční situace k morální disciplinaci obyvatelstva. V druhé polovině 19. století byla již smrt tak vytěsňena mimo běžný žitý svět, že se stává mysteriem, příšerným hostem v normalitě, do níž již nepatří.

Vampýři jako obětní beránci

V oblasti bádání ve starém českém hororu se v posledních letech výrazně prosadil lanškrounský archivář, spisovatel a publicista Petr Boček. Po výtečné sbírce českých hororových balad 19. století *Umrlčí věnec* (společně s Honzou Vojiškem) přichází s antologií strašidelných próz z 19. století *V říši mrtvých*. Antologie obsahuje 42 povídek, přičemž v novějších reedicích jich vyšlo jen několik málo. Mnohé jsou přetištěny přímo z dobových periodik, nejčastěji z Lumíra a Národních listů. Česká literatura byla, jak se ukazuje, na sklonku 19. století duchařských povídek plná.

První oddíl *Hrůzy pro lid s poučením* zahrnuje texty, které jsou spíše morbidní publicistikou. Dnes byste podobné příběhy nacházeli v bulváru. Zastoupen je zde autor „knížek lidového

motiv upíra a předčasně pohřbeného se zajímavě prolne v povídce Otakara Červinky *Čaroděj-upír*. Vypravěč vzpomíná na příhodu z mládí, kdy musel asistovat při pohřbu upíra, člověka, který se i po smrti hýbal a chytal se větví, když ho nesli do lesního hrobu. Nyní, po letech, ho tíží svědomí, zda nepochovali domněle zemřelého.

„Hřbitov, šílenství, smrt a děsivé tajemství ukryté v zanedbané hrobce“, to jsou charakteristiky povídky *Tajemství hřbitova* od Františka Göbla Kopiclanského, která zde zastupuje v krátkém rozsahu žánr krvavých románů. Přímo parodií na tento žánr od samotného Svatopluka Čecha editor tuto antologii uzavírá.

Někdy se zdá, že samotný osud je jevem mnohem strašidelnějším než přízraky. Řada povídek tematizuje vyplněnou věštbu, osudovou předtuchu či spravedlnost, která nakonec dožene vraha. Zajímavé je, jak často je zde vrahem žena a obětí její vlastní dítě. Dalším velkým tématem je hranice mezi zdravým rozumem a šílenstvím či snem. Příběhy o mrtvých a přízracích se v době doznívajícího osvícenství zdály příliš nekompatibilními s pozitivistickým světonázorem, a tak v mnoha povídkách vypravěč nakonec procitá z hrůzného snu, nicméně nalezená památka na prožité hrůzy dál čtenáře udržuje

v napětí mezi fantastickým a realistickým modelem.

Pod osvícenstvím je tma

V době osvícenství se lidé začali více bát tmy. Noc přináší nejen reálná rizika, jako je například loupežné přepadení, ale také rizika subjektivní, oslabení rozlišování mezi skutečností a fikcí. To programově zpracovává povídka *Jak pozorujeme* od F. X. Svobody. Tu však již najdeme v jiné knize, ve výboru z tajem-

ných próz tohoto prakticky zapomenutého autora, který připravil opět Petr Boček pod názvem *Noční host*. Ve jmenované povídce se student veze na slámě v kupeckém povozu a obdivuje se krásě noční přírody, která mu byla jako měšťskému člověku víceméně neznámá. V jednu chvíli je však povoz přepaden lupiči, a i když se student s kupcem ubrání, vnímání noci se dramaticky mění: „kraj jako by se hýbal zlem, dravostí a bojem“.

Povídky jsou obratně napsané, s bohatým slovníkem a nebývalé hlubokými psychologickými ponory. Rozvážně vystavěná vyprávění ohmatávají hlubiny neznámých zákoutí lidské psychiky (*Vidění, Výprava za oběšencem*) nebo pracují s lidovou látkou tu rázu drsně naturalistického (*Soud lidu*), jindy zase pohádkového, jako je *Černá skála*, jeden z vrcholů sbírky. F. X. Svoboda (1860–1943) je vítaným objevem. Žil v Mníšku pod Brdy, v kontaktu s brdským pohořím a hlubokými lesy, které dozajista přispěly k volbě témat jeho textů.

A do třetice starý český horor. Časově rozkročenější antologii je *Příšerná hostina* sestavená Radimem Kopáčem a zahrnující texty od 14. do 21. století. Téměř polovina textů ovšem spadá do století devatenáctého. Kopáč je asi hledačem nejpilnějším, dokázal nalézt scény hrůzy a šílenství opravdu v eklektické paletě zdrojů. Jenže někdy to jsou skutečně jen izolované scény v rozsáhlejších vyprávěních. Zde se skrývá problém s touto knihou. Značná část textů představují úryvky z větších celků. Jedná se tedy spíše o čítanku než čtenářsky zaměřenou antologii. Jenže ani čítanka by se neměla obejít bez úvodních textů, které okomentují autora nebo děj, k němuž se úryvek vztahuje.

Hrůza je tu nacházena i v pamětech Mikuláše Dačického z Heslova či v Komenského Labyrintu světa, překvapivě absentuje známá duchařská scéna v životopisu Karla IV. Záhy však již stojíme na prahu 19. století spolu s obvyklými podezřelými V. R. Krameriem, K. J. Erbenem (v knize je zahrnuto množství básní), K. H. Máchou či Karlem Sabinou. Nechybí však ani ukázky z dobové černé kroniky, které knize dodávají příměš černého humoru.

Více než příběhy duchů tu zapůsobí naturalistická líčení šílených okrajů lidského života, jako v prózách Štěpána Rektorka, Viktora Dyka či J. K. Šlejhara. Editor se žánrovému hororu, zejména v meziválečném období, spíše vyhýbá, zajímají ho

vznešenější jména a také jeho oblíbení surrealisté. Biografie autorů citelně chybějí, zato je výbor vyzdoben ilustracemi Františka Štorma, který je dnes již ikonickým výtvarníkem nadpozemské hrůzy.

Petr Boček (ed.): V říči mrtvých: Tajemné a děsivé příběhy české literatury 19. století. Golden Dog, 2023.

F. X. Svoboda: Noční host. Sest. Petr Boček. Carcosa, 2023.

Radim Kopáč (ed.): Příšerná hostina: Strach, tajemství, hrůza a šílenství v české literatuře 14. až 21. století. Slovart, 2023.

P. S.

Recenzování knih je brnkačka, říkali. Pohroužíte se do knihy, po dočtení sepišete dojmy a ještě dostanete zaplacen? Někdy je honorář pěkně vyděný. Shromáždily se mi doma tři povídkové sbírky zaměřené na český horor přelomu 19. a 20. století (*V říši mrtvých, Noční host a Příšerná hostina*). Udělat trojrecenzi se přímo nabízelo a v Lidovkách na nabídku kývli. Jenže vám to nedá a řeknete si, že by to mělo mít přesah do krátkého pojednání. A že by bylo zajímavé ukázat, jak se vztah ke smrti vyvíjel, když máte v rukou takový pramenný materiál.

Tak si tedy ve sklepě vyštracháte pomocnou literaturu: dvousvazkové *Dějiny smrti* od Ariese, objemný *Hřích a strach* od DeLumeaua a dvousvazkový *Strach na západě* od téhož autora. Pročítáte literaturu a snažíte se najít styčné body s povídkami.

Jenže to není práce na večer, ani na dva. Vezmete si tu hromádku do práce – je to dohromady osm svazků. V práci se k tomu ale za celý den nedostanete. Tak to zase vezete domů. Ale ani doma na to není klid. Přejde víkend, jedete s dětmi na hory. Osm svazků samozřejmě s sebou. Čas na čtení? Zapomeňte. A tak dále, ještě alespoň dva přesuny sem a tam. Ještě že máte velký batoh i na přejezdění po Praze.

Zjistíte, že ty teoretické knihy nakonec nejsou až tak užitečné pro pojetí strachu v 19. století, takže z recenze z toho zbydou tři odstavce. Pošlete článek do redakce, ale pro vydání v novinách byl moc dlouhý, takže dva ze tří úvodních teoretických odstavců letí ven.

Jo, psát o knížkách, to je prostě splněný sen.

Ivan Adamovič

Odposlechnuto o nové výuce dějepisu

„Výsledek učení by měl žáka směřovat k poznání, že tzv. sociální, resp. genderový, řád je utvářen a vynucován autoritami a ti, kteří se mu vymykají, mohou být objektem pronásledování a diskriminace. Snahy o emancipaci (např. boj žen za politická a sociální práva, zrovnoprávnění LGBTQ+ komunit ve věcech rodinného práva) byly a jsou blokovány využíváním argumentů, které odkazují k tradicionalisticky pojetému trvání neměnných rolí.“

Jinými slovy: vítejte v dějepise pro základní školy 21. století. Taková míra otevřené ideologické indoktrinace nebyla běžná snad ani za autorova normalizačního mládí. Tedy byla, ale podobné věty (používaly se jen jiné, ale vlastně příbuzné pojmy: třídní boj, utlačované masy, revoluční procesy...) sepisovali lidé, kteří svou intelektuální kapacitou na nic jiného nesta-

čili, nebo zkorumpovaní cynici, případně konformisti, kteří se za to možná trochu styděli. Obvyčejný člověk je nebral vážně a dobří učitelé si učili po svém.

Dnes to možná mají těžší. Lze se totiž obávat, že ti, kteří ty věty sepisují, to myslí vážně a věří jim. A takoví zapálení jsou vždycky nebezpečnější.

Jiří Peňas

Lidé vymýšlejí stále nové ideály, protože nemají odvahu držet se ideálů starých. Dívají se s nadšením do budoucnosti, protože nemají odvahu ohlédnout se zpět.

Gilbert Keith Chesterton

Popravdě mi připadá sotva nadsazené tvrzení, že nebýt science fiction, nezůstalo by na intelektuálním poli z druhé poloviny dvacátého století nic.

Michel Houellebecq: Eseje, s. 79

Tymián a cín (Povídka velikonoční)

*O Veliké noci skála otevře se
Dveřmi do přízračného světa
A k jeho pokladům
Zasvěcení vejdou*

Podobné zkazky slyšel Malypetr od dětství a čekalo se, že je jednou bude jako pohádky sám vyprávět svým potomkům. On měl ale za to, že báchorky starých mají pravdivé jádro, a vysloužil si pověst podivína, když přiměl sousedy vyhledat rodové kroniky a pak jim je dlouho nevracel. Místo aby se věnoval radostem mládí nebo podnikání, opisoval z nich celé kapitoly a pak ostatní nudil podivnými teoriemi, které z přečteného vyvozoval.

Dnes jim všem ale ukáže. Konečně a právě včas vypočetl bod, kde by se měl letos objevit průchod do přízračného světa. Zatímco totiž příhodný okamžik nastával jednou v roce v den, o kterém vyprávěly pověsti, místa zjevení mystických dveří putovala světem po podivné astrální křivce, která se k jeho domovně přiblížila jen jednou či dvakrát za generaci.

Tlumok měl připravený už dávno, doplnil jen jídlo, čerstvou vodu a v kronikách zmiňované čerstvě natrhané bylinky. Otevírací rituál už také vyzkoušel mnohokrát, tentokrát ho provede nejen ve správném čase, ale i na správném místě.

Přízračný svět si své jméno víc než zasloužil. V mrtvolně bleďém světle procházel řídkým lesem bezlistých stromů, dokud nenarazil na širokou pěšinu. Napadlo jej, jak velká zvířata ji musela vyšlapat, a že by nebylo bezpečné některé z nich potkat. Krajina ale se jinak zdála být bez života, tak se po stezce vydal k nečekaně blízkému okraji lesa. (V kronikách zabíralo putování lesem vždy největší část vyprávění, je ale možné, že mnozí před ním ztratili odvalu už v lese a vrátili se.)

Výhled, který se mu otevřel, mu připomněl naléhavá varování dávno mrtvých kronikářů: před sebou spatřil hrad obrů. Budovala jej svými nepřirozenými, rouhavými úhly přes okolní šerosvit plnila pocitem ošklivosti, brzy musel odvrátit pohled, aby nepodlehł závratí.

Pomalou kyklopskou stavbu obcházel, až v její palisádě našel škvíru, kterou se protáhl na nádvoří. Hledal nějaký vchod, když tu se z otvoru vysoko nad jeho hlavou ozvaly mlaskavé a chrochtavé zvuky plné rouhavé ohavnosti. Hrůzou strnul, jakoby zhypnotizován nebyl schopen pohybu, dokud rytmické pleskání a řev neustaly. Pak se z jiného, menšího otvoru začalo linout jedovatě sirné světlo po chvíli následované uší rvoucím hlukem z výšky se valící vody. To oslepeného a ohlušeného Malypetra probralo z letargie, potácivě se rozeběhl k palisádě, kterou nějak, sám později nevěděl jak, překonal a dal se na útěk k lesu.

Zastavil se, až když cítil, že další krok jeho srdce nevydrží. Vyčerpán se svalil do bodavé trávy pod nízkým keřem a na chvíli ztratil vědomí. Chvilka odpočinku pomohla obnovit jeho duševní rovnováhu. Zjistil, že k lesu to má ještě daleko, dezorientovaný běžel podél jeho okraje. Věděl, že k děsivému žlutému světlu se už nedokáže přiblížit, a pokusil se o návrat oklikou.

Po chvíli před sebou vytušil temnou siluetu dalšího hradu, našťástí tichého a také mnohem méně rozlehleho. Opatrně jej obcházel, a jak se ujišťoval, že je buď opuštěný, nebo jeho děsiví obyvatelé prodlévají jinde, vracela se mu ztracená odvaha. Když došel tak daleko, nevrátí se s prázdnou...

Vyšplhal po šterbinami pravidelně zvrážené hradní zdi k otvoru zjevně vedoucímu dovnitř, z tlumoku vyňal svazek bylinek, které měly dodávat odvalu a ochraňovat před zlými silami, a vhodil je do hlubiny uvnitř. Potom se po laně spustil do podivného prostoru stavby na druhé straně zdi.

Ocitl se v kyklopské síni, a když jeho oči přivykly šeru, zjistil, že stojí na rozlehlé rovné plošině nad další propastí, jejíž dno jen stěží dohlédl. Rozhodl se, že níž už se spouštět nebude, asi by mu ani nestačilo lano, a okolní stěny byly, kam až oko dohlédlo, nepřirozeně rovné a zjevně nevhodné pro šplhání.

Na vzdálenějším konci plošiny spatřil v pravidelných řadách rozmístěné předměty různých velikostí. Srdce se mu rozbušilo, když zjistil, že jde vesměs o odlišky z čistého argilia. Vedle sebe tam ležely ohavné sošky nestvůrných obyvatel přízračného světa, podivné nástroje jejich obskurních rituálů a rouhačské kultovní předměty, po jejichž zhlednutí se obával, že začne krváčet z očí. Odvrátil zrak a nejhorší ohavnosti svrhl do hlubiny, aby se tam roztržily.

Některé artefakty ani neuzdvihl, ale několik nejmenších nacpal do tlumoku, kde měl dříve lano a magické býlí. Na nic už nečekal, vyšplhal po provazu vzhůru, pak pomocí něho vytáhl zavazadlo do spásného tunelu a vydal se k průchodu do svého světa.

Chvilí po rozbřesku dorazil domů i Lojza Nosek. Detektor kovů postavil do kouta, a zatímco si vařil kafe, v duchu si nadával, že uvěřil babským pověrám. Samozřejmě, že o Velké noci našel stejně velké nic jako obyčejně, navíc i bez boulí, které si porídil v měsíčním pološeru. Jediné, čím se dnešní noční průzkum lišil (krom těch modřin), byl objev jakési slabé světélkující nory (asi pilinami fosforeskujícího dřeva). Až pak si povšiml nepořádku na staré kredenci. Něco, asi kočka, z ní shodilo jídelní náčiní po babičce a zmizelo i několik cínových vojáčků. I ty by mohla kočka někam zašantročit, ale stále zůstávalo záhadou, jak by se dostala do zamčeného domu a proč byl kredenc posypaný lístky mateřídoušce podobné bylinky?

Zdeněk Rampas

Já, hra Diplomacie a Henry Kissinger

Seznamovat lidi s úžasným světem deskových her může být někdy složité. Ne každý se totiž dokáže tak nadchnout děrováním stovek malých kartonových žetonů a lepením malých dřevěných destiček jako já. A věc je o to složitější, protože mám slabost pro hry německého typu. Lidé, nebo alespoň ti, se kterými se stýkám, je prostě nepovažují za zajímavé. Americké hry se většinou věnují vzrušujícím tématům, jak jsou zombie, sci-fi, druhá světová válka – taková témata lidi zaujmou. Hry, které se líbí mně, mají na obalu obvykle zamračené chlapíky a pojednávají o poutavých jevech, jako je zemědělství v severním Německu v 19. století nebo obchodování ve Středozezemním moři v době renesance. To, co se mi na deskových hrách líbí, je pravý opak toho, co baví ostatní. Když jsem se snažil přesvědčit svého strýčka, aby si se mnou zahrál alespoň jednou nebo dvakrát hru, kterou jsem si pořídil naposledy, zdůraznil jsem, že jde o „strategickou“ deskovou hru. A on mi odpověděl: „Přesně toho jsem se bál.“

Když jsem se naposledy snažil přitáhnout pozornost k deskovým hrám, zdůrazňoval jsem jejich dlouhou historii. Z různých studií vyplývá, že zvířata, například opice, jsou schopná hrát primitivní hry a že hry byly vždy zásadní součástí vývoje lidstva. Prostřednictvím her se učíme, jak komunikovat se světem kolem nás. Zpočátku se lidé soustředí především na fyzický aspekt hraní. Jednou z prvních hraček, se kterými se děti seznamují, jsou dřevěné kostky, které pomáhají rozvíjet koordinaci ruka-oko a jemnou motoriku. S přibývajícím věkem se do her zapojuje aspekt učení se sociálním dovednostem a pravidlům a také rozvoj strategického a taktického myšlení. Deskové hry lidstvo provázejí již od starověku – nejde o žádný moderní výmysl. Tak například, tzv. Královská hra z Uru pochází přibližně z roku 2500 př. n. l. a jde o závodní deskovou hru ze starověké Mezopotámie, která se velmi podobá vrhcábům nebo starému dobrému Človeče, nezlob se! Hry často nabývaly duchovního významu, přičemž herní desky a figurky byly často ukládány do hrodek.

A přesto se dnes na deskové hry pohlíží s despektem, že jsou výsadou malé, oddané skupiny amatérských hráčů. Oblibu těchto her zastínily jejich mnohem populárnější digitální alternativy. Dokonce i šachy, hra povýšená na úroveň sportu, která během studené války nabyla geopolitického významu, jako by ztratily výsadní společenské postavení. Šachy zůstávají i nadále mimořádně komplexní hrou, kterou z hlediska strategie a složitosti předstihla snad jen hra go. (Na hrací desce pro go, která má 19×19 políček, je možné rozlišit více povolených pozic než kolik je atomů ve vesmíru). Navzdory genialitě těchto dvou her se zdá, že striktní dělení mezi mainstreamové a „přijatelné“ hry (šachy, go, poker, *Monopoly*, madžong, *Scrabble* atd.) a ty, které jsou širokou veřejností vnímány jako poněkud podivné (*A Feast For Odin*, *Brass*, *Puerto Rico*, *Twilight Struggle*, *Gloomhaven* atd.), je neudržitelné.

Není však nutné pokládat moderní hry za horší než ty, na kterých většina lidí vyrostla. Právě naopak, v mnoha ohledech jsou lepší. Díky dokonale propracovaným pravidlům a nulové

mu vlivu štěstěny vždycky platí, že když v šachu prohráte, je to vaše chyba. Pokud šachy pokládáte za intelektuální sport, žádný problém; ale může to být trochu na překážku zábavě. Hry, které jsou založeny na standardním balíčku o dvaapadesáti kartách, mohou mít stejně složitá pravidla jako moderní hry, ale málokdy jsou zapsána, což vede k nesčetným rodinným hádkám. *Monopoly* jsou příšerná hra se zastaralým způsobem házení kostkou a posouváním po políčkách, která se může táhnout celou věčnost. Některé klasické hry jsou dobré a obstály ve zkoušce času díky svému skvělému provedení, ale mnoho dalších se prosadilo jen díky setrvačnosti a neochotě lidí přijímat změny. Každý uznává, že dnešní auta jsou lepší než před sto lety: jsou bezpečnější, rychlejší a šetrnější k životnímu prostředí. Nikde není napsáno, že by se stejné pravidlo nemohlo vztahovat i na deskové hry. Jen během patnácti let, kdy se tomuto svému koníčku věnuji, se hry staly lepšími a jsou přitažlivější a vstřícnější k novým hráčům, a vypadá to, že je neustále co zlepšovat.

Když se pokouším přesvědčit lidi, aby si se mnou zahráli, obvykle nemám čas jim tohle všechno vysvětlovat. Přesněji řečeno je mi jasné, že kdybych to udělal, spíše by si se mnou vůbec nezahráli. Místo toho používám autoritativní tvrzení. Říkám, že šachy jsou, podle Mezinárodního olympijského výboru, oficiálním sportem. Nebo řeknu, že umělá inteligence porazila lidského hráče ve hře go až v roce 2016. Nebo že Henry Kissinger byl vášnivým hráčem hry *Diplomacy*. Sám sebe přesvědčuji, že to propůjčuje mým úpěnlivým prosbám o to, aby si se mnou někdo zahrál hru *Fields of Arle* od Uwe Rosenberga, punc vážnosti. Málokdy to funguje.

Nedávno mě však něco napadlo. Kissinger právě zemřel ve věku sta let a já jsem chtěl zjistit více o jeho zkušenostech s deskovou hrou *Diplomacy*. O Kissingerově lásce k *Diplomacy*, deskové hře z roku 1954 o politických hrátkách v Evropě před první světovou válkou, jsem vyprávěl už mnoha lidem. Sám jsem si to někde přečetl, a tak jsem se nyní rozhodl, že se o ní dozvím víc. Tuto hru navrhl absolvent Harvardské univerzity Allan Calhammer a každý hráč se v ní zhostí role některé z evropských velmocí a snaží se získat kontrolu nad kontinentem. Hra není založena na hodech kostkou ani na štěstí; jde o čistou strategii, kdy hráči manévrují se svými armádami a námořnictvem po hrací ploše. Žádný hráč ani mocnost nejsou dost silné na to, aby vyhrály samy, a proto jsou nuceni uzavírat koalice se zbývajícími (až šesti) protihráči. Přesto se však vítězem může stát jen jeden, takže součástí strategie každého úspěšného hráče hry *Diplomacy* je i zrada.

Představa Henryho Kissingera, geniálního diplomata (a sebepropagátora), jak hraje *Diplomacy*, hru, která vešla ve známost tím, že „ničila přátelství“, mi prostě připadala příliš dobrá na to, než aby to byla pravda. A mé podezření se prokázalo. Ačkoli jsem se celou záležitostí hodně dlouho zabýval, nepodařilo se mi dohledat jediný přesvědčivý důkaz, který by potvrdil hypotézu, že Kissinger tuto hru někdy hrál. Soudobý tisk obsahoval množství zmínek o tom, že Kissinger *Diplomacy* miloval,

nicméně tyto zmínky nebyly nikdy ničím podpořené. Sám Kissinger se o hře nikdy nezmiňoval, ani neexistují žádné fotografie, na kterých by ji hrál. Dokonce i reklama na tuto hru uváděla, že ji Kissinger velmi rád hraje, ale nikde pro to nejsou žádné hmatatelné důkazy. (Obdobně se říkalo, že i John F. Kennedy ji velmi rád hrál, ale důkazů je stejně málo.)

Při svém pátrání jsem objevil několik zajímavých skutečností. Ve své knize „O Číně“ se Kissinger zmiňuje o deskových hrách, což je podle všeho jediná zmínka, kterou kdy o hrách napsal. Při popisu čínského způsobu myšlení Kissinger píše, že „tam, kde západní tradice upřednostňuje rozhodující střetnutí vojsk a zdůrazňuje hrdinské činy, čínský koncept vydvihuje lstivost, nenápadnost a trpělivé budování relativní převahy“. Srovnává přitom dvě hry, které jsou pro oba civilizační okruhy typické: šachy a go (v Číně známé jako *wei qi*). Uvádí: „Pokud je pro šachy nejdůležitější rozhodující bitva, pak *wei qi* vyžaduje zdoluhavé tažení. Cílem šachisty je úplné vítězství. Hráč *wei qi* usiluje o dosažení relativní výhody. V šachu má hráč vždy přehled o možnostech protivníka, přičemž všechny figurky jsou neustále na hrací desce. Hráč *wei qi* musí vyhodnocovat nejen figurky na šachovnici, ale i výhody, které může protivník využít.“ Podle Kissingera z toho plyne poučení, že „šachy posilují cílevědomost, zatímco *wei qi* vás naučí strategicky a pružně uvažovat“. To by nám mělo poskytnout vhled do potenciálního konfliktu mezi dvěma velmocemi. Kissingerovy postřehy jsou dozajista fascinující, ale nikde žádné stopy po *Diplomacy*.

Dalším zajímavým faktem, který jsem zjistil, bylo, že zeť Richarda Nixona David Eisenhower, vnuk Dwighta Eisenhowera, který si vzal Nixonovu dceru Julii, byl vášnivým hráčem her. Pravidelně pobýval v Bílém domě a bylo o něm známo, že si vedle *Riskuj* a baseballu oblíbil zejména hru *Diplomacy*.

Odposlechnuto

Lidé nejsou připraveni koexistovat s miliardami současníků s plným vědomím jejich bytí. **německý filozof Peter Sloterdijk**

Představit si dějiny jako pouhý sled nahodilostí je nad síly lidského ducha. **americký ekonom Robert Heilbroner**

V Londýně je každých 27 minut pobodán jeden člověk.

Tak tomu říkám smolař...

DRABICZ

Radikalismus ke studentskému životu patří. Od studentů a studentek by člověk očekával různé názory, odvahu pojmenovávat nové věci, v uměleckých a humanitních oborech i věcnou a neofetou kritiku konkrétního díla. Od studentstva nejde očekávat nic.

Ladislav Nagy

Mezi hrou *Diplomacy* a postavou Henryho Kissingera je možné najít nespočetné možných souvislostí, ale nic konkrétního. Skutečnost, že Kissinger psal o deskových hrách, svědčí o tom, že je bral vážně a nemyslel si, že by byly určené pouze pro děti. Dále: Calhammer i Kissinger studovali na Harvardu a navštěvovali tuto vysokou školu přibližně ve stejné době; je tudíž možné, že se Kissinger mohl o *Diplomacy* dozvědět během svých studií. Protože si jí David Eisenhower skutečně oblíbil, lze předpokládat, že ji mohl hrát i během svých návštěv v Bílém domě, dokonce snad i se samotným Kissingerem. Nic z toho se však nikdy nepotvrdilo; a nyní, když je Kissinger po smrti, je asi velmi pravděpodobné, že se to už ani nestane. Zdá se tudíž, že informace o tom, že si Kissinger rád zahrál *Diplomacy*, patří k těm apokryfním historikám, které se pouhým opakovaním pomalu stávají realitou. Takže jsem se asi poučil. Nevěřte tomu, co se dočtete v tisku, a vymyslete lepší způsob, jak někoho přimět, aby si s vámi zahrál!

Petr Svoreň, jr.

Probouzím se v čtyřiatřiceti letech v Evropské unii, která je digitální kolonií Spojených států, ekonomickou kolonií Číny, demografickou kolonií Afriky a stává se náboženskou a kulturní kolonií islámu.

Marion Marechal

Obyvatelstvo se dělí na (mentálně podměrečnou) část, která se zlobí na protestující zemědělce, a na lidi, kteří se začínají zlobit sami na sebe, koho že si to roky volili, že nechali situaci dojít až takhle daleko. Obávám se ale, že ta první skupina bude ještě nějakou chvíli větší.

GROB

Rozzlobení zemědělci dorazili k Úřadu vlády, vyspali tam hnůj a slámu. Policie je stíhá za narušení dopravy. Jestli budou postiženi více než pilepovači k magistrále, tak je v našem právním systému něco špatné.

GROB

Deník 2038 (#3)

Dočetl jsem třetí svazek nového dystopického románu, který vyšel letos v českém překladu – tedy dříve než v německém originálu.

Kvůli vyprávěcí metodě se první dvě části četly dost ztěžka: většinu textu totiž zabírají oficiální studijní a mediální texty z blízké distopické budoucnosti v zelené inkluzivní Evropské Rozmanitosti. První dvě třetiny především uváděly čtenáře do premisy příběhu, který se odehraje z podstatné části právě až v poslední třetině. Díky tomu je třetí díl velice čtivý a přečetl jsem ho během jedné soboty. A to přesto, že až do konce si zachovává vyprávěcí metodu, kdy zápletka, emoce a drama nejsou ukazovány přímo, ale čtenář si je dovodí sám ve své fantazii z nepřímých informací.

Dalo by se říci, že nejdojemnější zápletka knihy ukáže, že hlavní protagonistka je sice formálním vyprávěčem, ale není hlavní protagonistkou děje.

Rád bych si zde poznamenal, že jsem ocenil jak z hlediska literárního řemesla, tak i jako čtenář s citlivými nervy, které nepotřebují být drásány, způsob, kterým autorka popsala tragickou situaci, v níž se ocitají hlavní protagonisté. Osudová hrozba rodině je popsána formou citace z příbalového letáku o rizicích určité terapie.

HLAS (mužský, neregistrovaný): Rizika a vedlejší účinky: Velmi často (může se týkat více než 9 z 10 případů): encefalitida, ztráta řeči, snížená citlivost na bolest, porucha polykání, zvýšené slinění, spazmatická reakce svalů, občasné poruchy vidění, hluchota, IMF 70, epilepsie. [...] Často (může se týkat až 7 z 10 případů): encefalopatie, ochrnutí levé části těla, rozmazané vidění, úzkost, neklid nebo potíže se soustředěním, endogenní deprese, pomalý puls, spasmus hlavních dýchacích svalů, dušnost, dysfagie, zánět mozkových blan, zakalené vědomí, IMF 71, schizofrenie.

Celkově mi zakončení příběhu poskytlo zadostiučnění za určité čtenářské příkoří, kterým jsem si prošel při pročitání rozvrhů hodin, záznamů z vyučování apod. v předchozích částech.

Přemýšlel jsem, jak *Deník 2038* hodnotím celkově. Začal bych jedním aspektem neliterárním, který byl pro mě osobně však primární. *Deník* je pro mě výjimečnou knihou v tom, že reflektuje nejposlednější společenský vývoj a je literárním vyjádřením pocitu, že moderní svět se zbláznil, zejména pak politika, média, akademie, „občanská společnost“ a spol. Není to určité pociť všeobecný, ale není ani neobvyklý – je to dojem nejspíš do značné míry generační.

Asi nejednoho souputníka mé generace při poslechu zpráv přepadá silné odcizení. Tento životní pocit je v knize ukázan rozsáhle.

Proti úřednímu jazyku a nepřímému stylu vyprávění stojí naprostá vehemence autorky, která v poslední části nemálo

vystupuje do popředí – zejména pak v doslovu, kde ústy fiktivního vydavatele napřímo vysvětluje, co chtěla knihou říct. Blíže k realitě se ve třetí části blíží i příběh: analogie mezi naznačeným politickým vývojem Evropské Rozmanitosti s určitými událostmi minulého století je zjevná, stejně jako příklady z médií v Evropské Rozmanitosti. Docela podrobně je v knize uváděn jako zpráva z médií případ znásilněné a zavražděné studentky a reakce uvědomělé rodiny, který může připomínat třeba skutečný případ, k němuž došlo před pár lety v Německu a týkal se vysokého funkcionáře jedné instituce EU.

HLAS (ženský, registrován jako mediální zpravodajka KRAUSOVÁ): [...] Excellence Wolffe, prohlásil jste, že jste ochoten v našem rozhovoru zastupovat rodičovské části, v tomto případě dva heterosexuální manžele, tragicky zesnulé studující. Jste si jist, že vaše mínění bude odpovídat i názoru vaší partnerky, rodičky zesnulé obětované, nebo jsou tu nějaké odchylky či dokonce diference ohledně posouzení události?

HLAS (mužský, registruje se jako WOLFF): Ne. Jsme naprosto zajedno ohledně toho, jak hodnotíme situaci, i jaké morální konsekvence z toho vyvozujeme. Naše dcera byla úžasná mladistvá a studující, jsme hluboce otřesení její tragickou smrtí, chceme se však o to více angažovat ve prospěch novoobčanek a novoobčanů, za které položila svůj život, a dále vést a rozvíjet odkaz její všeobsahující lásky a ekologické morálky. Oba jsme ponořeni do hlubokého žalu z odchodu naší excelentní dcery, chceme však právě proto pokračovat v jejím díle a vykonávat její závěť.

MZ KRAUSOVÁ: Nejste snad nějak znejistěni ve svém angažmá, když byla vaše dcera zabita právě soukromým božím bojovníkem, když jste se dosud o požadavky Božích bojovníků tolik zasazovali?

WOLFF: Cítíme se povinováni dovést do konce to, co naše dcera na své cestě vzhledem ke svému předčasnému úmrtí už nemohla. Určitě by si přála, abychom se přes veškerý žal od její cesty neodchýlili, nebo dokonce z pravé cesty nesešli, ať už vede kamkoliv. Je třeba ji následovat, i kdyby se nakonec ukázala být slepou uličkou.

Je asi správným postřehem, že náboženský motiv jednání je věčný: touha jednat absolutně správně a morálně v souladu s představou těch nejlepších vrstev společnosti se může projevat i v ateistických společnostech z nečekaných směrů. Zvláště tehdy, pokud sdílený kult přináší skupině věřících souměřitost a moc.

Jak jsem psal už v článcích o předchozích částech, příběh sice představuje hypotézu o vyhoceně tyranském zeleném režimu, ale přesto není dle mého psán z pozic radikálně reakčních. Přestože jsou v knize jistě parodovány výstředky feminismu, celkový příběh je o ženském údělu. A zvláštní heroismus je myslím přepisován matkám samoživitelkám.

Daniel Majling: Ruzká klazika

Po dlouhé době text, který mě ihned zaujal, uchvátil a rozesmál. Na silvestrovském knihomolském večírku u přátel ležela na stolku mj. kniha, kterou si paní domácí přivezla z nedávné cesty na Slovensko. Podíval jsem se na vydavatelský text na zadní obálce, zaujal mě. A když jsem se začel do předmluvy, věděl jsem, že tuto knihu si musím sehnat.

Krátká předmluva uvádí čtenáře do konceptu, že Čína padělá pro komerční účely ruskou literární klasiku – podobně, jako tam vznikají padělky značkových tepláků, aut nebo hodinek. Geniální mi připadaly odstavce o fiktivním investigativním dokumentu, v němž lidskoprávní aktivista odhaloval perfidní praktiky čínského režimu, jenž nutí profesory literatury z celého světa vytvářet padělky ruské klasiky vydávané pod jmény jako Tolsztoi, Dostojevzki nebo Toorgenef.

Pár měsíců po objevení kamionu s falešnou ruskou klasikou mě přítel z nevládní organizace upozornil na nelidské podmínky, v nichž je tato falešná klasika psána. Autoři, kteří se pančovním ruské klasiky živí, se prý pravidelně účastní tvůrčích kempů v odlehlých končinách severovýchodní Číny. [...] Do táborů přijímají většinou emeritní profesory literatury, nejlépe epileptiky, které nutí pít litry vodky, zakládat anarchistické kroužky a hádat se o existenci Boha, aby se co nejvíce přiblížili životním podmínkám, v nichž vznikala skutečná ruská klasika. Směšné honoráře, které si vydělávají psaním, je nutí prohrávat v místním kasinu, věrné replice toho z Baden-Badenu.

Knížka je útlá: vedle 11 krátkých povídek a již zmíněné předmluvy obsahuje namísto doslovu ještě jeden kvazipublicistický text, a sice rozhovor s alter ego autora vystupujícího pod jménem Anton Pavlovič Čehov. V rozhovoru autor radikálně účtuje s celou moderní literaturou, čtenáři a zejména se slovenskou kulturou a společností vůbec.

REDAKTOR: [...] *Opravdu si myslíte, že na Slovensku se nemůže odehrát skutečný román? Vy svůj národ vůbec nemáte rád?*

➡ Jsem zvědav, jak bude román přijat odbornou literární kritikou. Celková mezinárodní situace je stále nejistější, a když bych byl nucen vsadit na něco vlastní peníze, tak bych spíše čekal, že reálné problémy, které čekají nás a naše děti, budou nakonec jiné než ty, před nimiž kniha varuje. Ale i tak je *Deník* literární součástí jednoho myšlenkového proudu.

Jára Mikovec

První věta knihy: *Co jsem si to včera stáhla za hovadinu?*

Poslední věta: *Škoda jen, že se toho asi nedožiju: to by mi přineslo i malé zadostiučnění.*

Databáze knih: 90 % (ze 2 hodnocení)

ANTON PAVLOVIČ ČEHOV: [...] *V románu odehrávajícím se v Paříži nemusíte čtenářům dlouho představovat dějiště – všichni ho znají z literatury. Revúcu pořádně nezná nikdo ani v Bratislavě, natož v Paříži, a proto vyžaduje popis. [...] Revúcu je třeba pracně a zdoluhavě popisovat, a jak všichni víme,*

popisy jsou to první, co se v beletrii přeskakuje. Kolik lidí dokáže až do konce přečíst Hugův popis Paříže v Chrámě Matky Boží? Vy jste to dokázal? Tak vidíte... A to je popis Paříže! Katedrály Notre-Dame, ne revúckého kulturáku! A protože slovenská literatura se neobejde bez dlouhých popisů a vysvětlivek, přeskakuje se raději slovenská literatura jako taková.

K mému překvapení samotné povídky byly jen málo demonstrací parodického záměru. Odehrávají se sice v ruském prostředí, avšak nikoliv době starého Ruska, nýbrž v neurčité modernější době – zdá se, že v poválečném Sovětském svazu. Jména protagonistů, tragicky životní pocit a ruské reálie odkazují k ruské klasice, ale oproti předmluvě a doslovu nejsou vůbec humorné, nanejvíš hořce tragikomické.

Celkový dojem z přečtení není tedy vůbec tak podbízivě zábavný, jak se mi zdálo z prvního dojmu. O to podnětější tahle útlá kniha je.

Určitě tedy mohu *Ruzkou klaziku* doporučit.

Závěrem poznámka k českému vydání. Na silvestrovském večírku jsem listoval slovenským originálem, který je i velice pěkně provedený coby kniha. Když jsem hned na Nový rok usilovně hledal tuhle knížku na e-shopech, netušil jsem, že existuje i český překlad, který mi nakonec z Levných knih dorazil. Pokud má někdo volbu, doporučoval bych slovenský originál: česká verze není špatně provedená, má mnoho ilustrací, ale odrazovala mě divnou sazbou téměř bez okrajů. Zamrzely mě dvě gramatické chyby v překladu. Největší problém s překladem jsem měl v závěrečném interview, kde se již docela dost z mého čtenářského zážitku ztratilo v překladu: pokud slovenský autor naštaně horlí proti slovenské společnosti, musí český překlad nutně vždycky zploštit emoce a nemá šanci přenést autentický pocit. V rozhovoru jsem se též nepříjemně vytrhl z ponoření do četby kvůli redakčnímu rozhodnutí přenést jednu nebo dvě slovenské reálie do českého kontextu, což považuji za zbytečné a bohužel mě pokaždé od textu dost odcizilo. **Jára Mikovec**

První věta knihy: *S ruzkou klazikou jsem se poprvé setkal před pěti lety, v době, kdy se o ní nepsalo ani zdaleka tak často jako dnes.*

Poslední věta: *Pozvete mě na tu vodku?*

Databáze knih: 83 % (ze 143 hodnocení)

Goodreads: 84 % (ze 792 hodnocení)

Čínská hra o dvou tazích

Známemu autorovi sci-fi Františku Novotnému (*1944) bylo 15. března osmdesát. V těch dnech pokřtil v pražském knihkupectví Krakatit novou knížku, jmenuje se *Čínská hra o dvou tazích* a je to román, to bezesporu, ale úvodní část lze chápat jako samostatnou povídku.

Prostor, kde se Novotného dobrodružství odehrávají, obýváme jako Češi už nyní, ale časem děje se stává pochmurná budoucnost, kdy dnešní Evropskou unii „přátelsky“ infiltrovala a ovládla Čína. Jak to dokázala, se dá v mnohém odvodit z dnešní situace na trhu ekonomickém a politickém. Součástí figlu se má stát benevolentní a masové rozdělování mobilních telefonů.

Je druhá půle 21. století a Brusel panáčkuje, jak tahá za nitě východní elita. Na kontinentě proběhla občanská válka, ale už covidová katastrofa, jak ji všichni pamatujeme, která začala v čínském Wu-chanu, byla záměr.

Sice tomu záměru bídně sloužily i životy desetitisíců čínských občanů, to se ale vládnoucím „Čiňákům“ (jsou zde tak nazýváni) vyplatilo.

Stát se to nemohlo? Nebo leda v dystopii?

Omyl! Semlelo se to snadno a uvědomme si spolu s autorem, že válku vyhraje, kdo nejdéle a nejdokonaleji ukrývá před útokem záměr. A covidová epidemie byla příhodný, cíleně vytvořený test, jenž Číně ukázat, jak si stojí zbylý svět, především Evropa. Jak si asi poradí s krizemi obecně. Nebylo to valné! *Mohli* proto přijít. „Humanitární mise.“

Naštěstí všichni okupaci neakceptovali. Někteří vyjeli z měst a vstoupili do ilegality. Pro ten případ se vzdali mobilů. Ti, které představuje úvodní próza *Jenkins*, *Bonzačka* a *vlci*, se skrývají před čínskými drony v brdské přírodě, přičemž vypravěč má za sebou krutou likvidaci vlastní rodiny fanatickými klimatickými aktivisty. František Novotný, připomenu, za motto *Čínské hry o dvou tazích* vybral slova nedávno zesnulého Martina Amise: „Když nikoho nevytočíš, jaký má smysl psát?“

Aktivisté ale vystřízliví, jak vidíme, a dávno museli uznat, nakolik byli bláhoví. Pláží se i oni před Čiňany, to ano, ale v samotné ilegální komunitě vládně soudržnost, kterou si okolnosti vynutily. I náš hrdina, plný povodně nenávisti a zabíjející, se dávno přestal na aktivistech mstít. Soužití je nyní dáno společným nepřítelem a „už dnes vidíme názorový příkop napříč euro-atlantickou civilizací“, upozorňuje autor. „Táhne se od Kalifornie přes východoamerické pobřeží a Británii, Francii, Německo po Slovensko, Polsko a pobaltské státy a staví proti sobě progresivisty a konzervativce. Obě strany konfliktu se neshodnou ani na tak zásadní biologické konstantě, jako je definice pohlaví, a v případě Spojených států se dnes dá v podstatě mluvit o *studené* občanské válce.“

S Novotným tedy smíme prožít éru, z níž demokracie vyprchala, a byla to naivní, zhýčkaná rozpolcenost lidstva, co otevřelo vrata chaosu. Diktátorství. Román o „čínské hře“ je tak va-

rování a... Ano, pouze domyšlí trendy a předvádí, nakolik může být i okupace přijata s úlevou ve světě vyčerpaném bezuhlíkovými technologiemi a Zeleným údělem.

Evropa takto skutečně spáchala sebevraždu. V první části knihy prchá z převýchovného čínského tábora krásná dáma a komunita na periferii ji po zaváhání přijme, ale stejně není vyloučeno, že ušetřili agentku. Ve světě, kde se i tohle děje, už přitom neexistuje Izrael, anžto Čína dospěla k závěru, že ho smete. Pro jistotu; ale osobně věřím, že by se ubránil.

Židé (jak Novotný říká) byli vždy kanárky společnosti a naštěstí nebudou vyloučeni zcela. Snad i osídlí Mars! Ne že by o tomhle – technologicky pro-makaném – útěku tam Čína nic nevěděla... Ví. A aniž lidu – pod knutou – cokoli přizná, vede na Rudé planetě válku.

Vlastní román *Nenebevzetí poručíka Frýdla* následuje po vstupní povídce a má tři části (*Město*, *Řeka*, *Hrad a elektrárna*). Začíná jako nějaká americká drsná škola a je o policajtoví, kterému dominantně asistuje Ester, židovská to specialista na umělou inteligenci. Jejich dobrodružství se odehrávají nějakých deset let po úvodních dějích. Poručík pražské kriminálky (33 let) původně pátá rá po sedminásobném vrahovi a práci mu

lehce ztěžuje, nakolik musí vyvracet, že coby polda netáhne se okupanty. Že on není „politicej“ a řeší vraždy. Ale nezajímat se o politiku? Uzme si vás ona, když ji pošetile vynescháte.

František Novotný, mj. námořní kapitán, příběh staví na fakticky romantické plavbě-útěku z Prahy a proti proudu Vltavy. Cestu prokládá zastávkami na úplně konkrétních místech, jak je dnes už částečně známe, a podstatnou roli má Zvíkov (zase tolik se nezmění) a tamní kastelánka.

Je snad pátrač figura podstatně vyšší hry? V kapitole *Řeka* míří na lodi k tzv. Zóně alias radioaktivní oblasti potrefené spadem po zničení Temelína. Budějovice už jsou neobyvatelné, ale „venku“... Navzdory spadu tam vegetují lidé. A Frýdl, zdá se, neputoval jen za řešením zločinu a vlastní identitou, ale čeká ho i pouť mimo řeku.

Novotný *Hrou* navázal na dva starší romány. Oba stojí za přečtení. Prvním je jeho *Křížník Thor* (2013), druhým Simakovo dílo *Když ještě žili lidé*. Jak vzpomenete sami, nevěřičně tu vzpomínají na lidi „pozůstalí“ na Zemi, a totiž inteligentní psiska, považující už lidstvo za pouhou legendu. Na nové knize Františka Novotného uhrane a okouzlí vše, ale také toto propojení se světem klasika světové science fiction Clifforda D. Simaka (1904-1988), od jehož narození uplyne v létě již sto dvacet let.

Po dědečkovi z otcovy strany Šimákovi přitom byl Čech.

Ivo Fencel

František Novotný: *Čínská hra o dvou tazích*. Ilustroval Jiří Světlinský. Vydal Leonid Křížek, nakladatelství Elka Press. Praha 2024. 320 str.

Jak se rodila mistrovská díla

1. Piknik s dalekosáhlými následky

Již od samých počátků své tvorby vynikali bratři Strugačtí tím, že vnímali lidstvo a jeho postavení ve vesmíru bez iluzí a příkras. V jednom ze svých prvních románů *Odjinud* (Izvěň, 1959) líčí setkání s mimozemšťany, které naprosto nezajímá lidstvo ani jeho výtobytky. V jiném ze svých raných děl – povídce *Zapomenutý experiment* (1959) – rozvádějí zajímavou myšlenku astronoma a fyzika N. Kozyreva, že je čas sám o sobě schopen vytvářet energii. V této povídce Strugačtí spíše jen tak mimochodem, pro dokreslení prostředí předpovídají vznik zón, které jsou pozůstatkem po nezdařených experimentech a které obsahují všechny možné součásti budoucích „krutých zázraků“.

Ve svých *Komentářích* Boris Strugackij o *Pikniku* mimo jiné napsal, že „příběh vzniku této knihy (na rozdíl, mimochodem, od příběhu jejího vydání) neobsahuje nic zajímavého nebo, řekněme, poučného“. My si však s jeho názorem dovolíme nesouhlasit. Příběh vzniku *Pikniku* je totiž podle nás poučný dost a dost.

Arkadij Strugackij si na vznik prvotního nápadu *Pikniku* vzpomínal poněkud odlišně, než jak ho později vylíčil jeho bratr: „Jednou

jsme si s Borisem za městem všimli kousek stranou od silnice smetiště – takového toho smetiště, jaká po sobě nechávají někteří turisté. Boris chvíli stál, přemýšlel a pak řekl: ‚Zajímalo by mě, jak tohle všechno asi vidí mravenci.‘ O něco později tato myšlenka znovu vylupla na povrch, transformovala se a získala ucelenější podobu. Pustili jsme se do práce a vznikl z toho *Piknik u cesty* – román o tom, čemu fantasté říkají Návštěva.“

První záznam v pracovním deníku spisovatelů, který se týká *Pikniku*, pochází z 20. února 1970, kdy se Arkadij a Boris setkali v Komarovu, aby zde spolu psali *Odsouzené město* a hledali nápady pro další tvorbu. V tomto záznamu, který Boris zveřejnil i v *Komentářích*, je například zmiňována „opice a prázdná plechovka“ nebo „prospektoři, považovaní za čaroděje“.

K ideji *Pikniku u cesty* se bratři Strugačtí vrátili přesně v den, kdy dokončili jiný svůj román – *Špunt*. Tehdy pro nakladatelství sepsali následující projekt nové knihy:

„Román *Piknik u cesty* (rozsah až 200 normostran) se v současnosti nachází ve fázi rozpracovanosti. Jeho obsah je přibližně následovný: jedna z relativně pustých oblastí Země (severní Kanada nebo centrální Austrálie) posloužila jako místo dočasné zastávky mezgalaktické expedice zástupců mimozemské inteligence. Je zjevné, že planeta Země pro mimozemšťany nebyla předmětem výzkumu. Možná že dokonce ani nepojali podezření, že na Zemi existuje inteligentní život. Poté, co na naší planetě strávili několik měsíců, zmizeli stejně náhle, jako se předtím objevili. Místo jejich dočasné zastávky, které se stalo svého druhu rezervací pozoruhodných jevů a záhadných nálezů, se stává terčem mimořádné pozornosti jak předních světových vědců, tak i nepoctivých politikářů a rozličných do-

rodruhů, kteří se snaží využít zázračné nálezy pro své zistné a nekalé účely.“

15. ledna roku 1971 se bratři znovu setkali v Domě spisovatelů Komarovo a pustili se do práce. Postupně přeměňovali metaforu „pikniku“ do podoby jednotlivostí budoucího příběhu, a to velice lapidárně. V pracovním deníku se například zachovala tabulka s názvem „Co je co“, jež shrnuje, co konkrétně přivedlo autory na ten který nápad. „Rozlitý benzin“ jsou tedy „oblasti se zvýšenou gravitací“, „plechovky“ jsou „magnetické pasti“ atd.

První dva dny strávili stanovováním celkové koncepce a psaním podrobné osnovy úvodních kapitol. Mezi 19. a 27. lednem pak vzniklo celkem 60 stran textu, načež se autoři rozloučili a odjeli do svých domovů.

Tento prvotní text byl ještě hodně vzdálený od toho kanonického. Například „stalkerům“ se v něm stále říká „trapeři“. Na druhou stranu, hrdinové už jsou jasně dani a z pestré škály všemožných následků Návštěvy pro nejrůznější skupiny lidí si Strugačtí napevno vybírají ty, které nejlépe poslouží jejich celkovému autorskému záměru – být to nezdárka znamená, že se musejí zříct i velice nosných nápadů. *Piknik u cesty* tedy hodil přes palubu věci natolik barvitě a svým způsobem zajímavě jako například: „Dlouhé šály z kosmikonu (reklamní trik – látka údajně pocházející ze Zóny).“

Bratři se znovu setkávají a pracují na románu v únoru, v březnu a v září. Soudě podle dochovaných záznamů spolu Strugačtí často a plodně diskutují o problematice Návštěvy. Během posledního setkání (od 28. října do 3. listopadu) dosáhl celkový počet stran konečného čísla 159. Psaní *Pikniku u cesty* je zřejmě názornou ukázkou toho, jak by bratři Strugačtí mohli pracovat za normálních okolností, pokud by věděli, že píšou pro čtenáře, nikoli do šuplíku, a nemuseli se zdržovat hledáním přívýdělků. Leč nepoštěstilo se...

Příběh stalkera Redricka Schuharta přezdívaného Zrzek byl tedy zformován a doveden k logickému závěru, načež zamířil ke svým čtenářům. Dostal se k nim poměrně snadno – o půl roku později byl román otištěn v časopise Aurora, a to jen s minimálními redakčními zásahy. Zato knižní vydání se zdrželo o celých osm let.

Text nakonec v roce 1980 vyšel v nakladatelství Mladá garda coby součást souboru *Nedohodnuté schůzky*, byl však k nepoznání zmračen korekturami a redakčními úpravami. Vydání proběhlo poměrně nenápadně – román byl v této podobě samotným autorům odporný a kritici to buďto věděli, nebo to alespoň cítili.

Stanisław Lem věnoval *Pikniku u cesty* celý článek, který v roce 1977 vyšel coby doslov k jeho polskému vydání. Cituje: „Celkově vzato, na 99 procentech lidstva Návštěva zanechala žádnou stopu a v tomto se kniha staví proti veškerým

tradicím vědecké fantastiky. A není to žádná banální opozice. Doktor Pillman mluví o lidstvu jako o „statickém systému“, neboť je na tento termín zvyklý z fyziky. V překladu do jazyka historikova tato slova znamenají, že kontakt s mimozemskou inteligencí nemůže, tedy pokud nezapřičiní nějakou globální katastrofu, znenadání anulovat veškerý dosavadní průběh lidské historie, jelikož lidstvo nedokáže jenom tak zničeňonic „vyskočit“ ze svých dějin a díky vesmírné intervenci nastoupit do dějin diametrálně odlišných. Návštěva v *Pikniku* tedy neslouží jen jako klasický fantastický prvek; jedná se o stanovení výchozích podmínek pro myšlenkový pokus v oblasti „experimentální filozofie dějin“, a právě v tom spočívá přínos této knihy.“

V Lemových slovech zaznívá určitá závist – závist, že to nebyl on sám, kdo přišel s myšlenkou *Pikniku u cesty*. Tuto závist možná způsobilo i to, že Lem vycítil, že je tato kniha vrcholem celé dosavadní tvorby bratrů Strugackých, jejich vlastním *Solarisem*.

Piknik u cesty s sebou přinesl zásadní změnu pohledu na subjekt i objekt setkání s mimozemskou civilizací. Hlavní roli v příběhu již nehraje vědec – logický hrdina střetnutí s neznámým –, ale pouhý „obyčejný“ člověk, který měl tu smůlu, že se ocitl v samém epicentru záhadných jevů. Jedná se jakousi zkoušku – zatěžkávací zkoušku celé jeho lidskosti. A největší hrozbu zde nepředstavuje mimozemská inteligence, bez ohledu na to, zda je přátelská či hostejná. Nebezpečí tkví v egoismu samotného hrdiny, v břemeni jeho lidskosti, v jeho lidských reakcích na nelidské podněty a v jeho mentalitě „kluka z předměstí“. Zároveň ale to všechno přináší také určitou naději.

Román *Piknik u cesty* je zcela oprávněně považován za jedno z nejzásadnějších děl v žánru sociální fantastiky. Postava stalkera Redricka Schuharta je prubiřským kamenem kontaktu s mimozemskou civilizací. Stopa, již na něm setkání s neznámým zanechává, je zcela a naprosto poplatná podstatě té společnosti, kterou Návštěvníci zastihli na planetě Zemí, a autoři si ohledně této společnosti nedělají naprosto žádné iluze.

Význam knihy se ovšem neomezuje pouze na oblast sociologie a filozofie dějin.

Text *Pikniku u cesty* lze nazírat dvěma způsoby: „schuhartovsky“ a „pillmanovsky“. V prvním případě se jedná o věcné a lakonické zkoumání postavení a vývoje lidského charakteru ve světě „krutých zázraků“. Stalker Schuhart v tomto světě hledá své místo, a *Piknik* se v daném pojetí stává bildungsromanem, nebo spíše „antibildungsromanem“, pojednávajícím o odlišňování člověka. Druhý způsob čtení nabízí ohňostroj fantastických nápadů, vědeckých teorií a hypotéz – o podstatě vesmíru a o tom, jaké místo v něm zaujímá inteligentní život obecně, a ten pozemský zvláště. Třebaže autoři vnímali tento kaleidoskop vědeckofantastických podrobností pouze jako pomocný prostředek, nejde o žádné ledabyle poskládané kulisy, nýbrž o důkladnou a komplexní konstrukci.

Filmové zpracování dodalo románu ještě další rozměr. Každý, kdo četl knihu a viděl film, si jistě uvědomuje, že má co do činění se dvěma zásadně odlišnými díly. Tato díla se však přesto navzájem dokreslují a doplňují se. Přispívají k tomu i sku-

tečnost, že řada oblíbených myšlenek bratrů Strugackých pronikla hluboko do přediva „režisérského“ filmu, a také to, že osudy filmu *Stalker* i samotného jeho režiséra byly rovněž nelehké. Ve finální podobě scénáře se navíc neocitly pouze prvky z *Pikniku u cesty*. Postava Spisovatele v řadě svých replik doslova opakuje to, co říká Viktor Banev v románu *Kulhavý osud*, a úvahy Stalkera o Zóně se zase velice podobají úvahám Perece z knihy *Les*. Tato díla Strugackých byla v té době pro větší sovětských čtenářů nedostupná, a tak autoři využili příležitosti, aby nechali myšlenky v nich obsažené zazní alespoň ve filmovém zpracování.

Můžeme se přít, zda to bylo díky filmu – ovšem zcela jistě to nebylo filmu navzdory –, ale vědeckofantastická složka *Pikniku u cesty* se odpoutala od původního díla a začala žít vlastním životem v podobě nejrůznějších počítačových a stolních her. To už je ovšem úplně jiný příběh z rozlehlych vesmírů bratrů Strugackých.

2. Stalker: Od bandity ke spasiteli

Andrej Tarkovskij si román přečetl již v časopise Aurora a 26. ledna 1973 si do svého deníku poznamenal: „Právě jsem dočetl vědeckofantastickou novelu bratrů Strugackých *Piknik u cesty*. I z toho by mohl být výborný scénář.“ Andrej byl v té době nemocný a celý rok začínal v očekávání a nejistotě, zda se podaří dostat do produkce snímek *Bílý den*. Režisér spolu s Alexandrem Mišarinem přemýšlel o možnostech psaní scénářů pro asijská filmová studia i o tom, že je potřeba začít splácet dluhy.

Navzdory tomu, že už za sebou měl natáčení filmu *Solaris*, Tarkovskij nechtěl a nechystal se pracovat na dalších fantastických snímcích. Nelákalo ho to. Ovšem nápad scénáře podle *Pikniku* přesto utkvěl někde v hlubinách jeho paměti.

Co se bratrů Strugackých týče, ti už v té době považovali Tarkovského za významného režiséra. Boris již v roce 1965, když v dopise líčil bratrovi své setkání s Lemem, napsal: „A mimochodem, Mosfilm se chystá natočit filmy podle dvou jeho románů. Do Solarisu se určitě pustí Tarkovskij (viz Ivanovo dětství). A to už je něco.“

Polovina 70. let byla obdobím, kdy jak Tarkovskij, tak i bratři Strugačtí patřili na poli sovětského umění mezi osoby non grata. Strugackým v těchto letech prakticky nevycházely nové knihy a bratři vedli vleklou válku s nakladatelstvím Mladá garda, kdy kámen úrazu představoval právě *Piknik u cesty*. Tarkovskému se zase pořád nedařilo začít s natáčením filmu podle Dostojevského nebo Lva Tolstého. Soudě podle všeho byla tedy jejich spolupráce dopředu odsouzena k nezdaru. Do hry však vstoupily okolnosti, jež byly typické právě pro toto období a které umožnily něco zdánlivě nemožného.

Spolupráce se Strugackými se většina lidí z nakladatelství i redakcí časopisů obávala, a tak s nimi a jejich knihami pro jistotu nechtěla mít nic společného. K filmařům však tyto obavy ještě nestačily doputovat, a tak se Strugačtí, aby si nějak vydělali na živobytí, v této době angažovali především jako scenáristé.

Ve filmovém světě se zase báli pouštět Tarkovského k natáčení seriózních filmů, jako například *Idiot* podle Dostojevské-

ho. Vůči adaptacím fantastiky však byli víceméně shovívaví, neboť doufali, že zde žádné buřičství nehrozí.

Ve skutečnosti samozřejmě ani Tarkovskij ani Strugačtí rozhodně nebyli zarytými disidenty. Jak můžeme vidět dnes, s odstupem času, jejich hlavní rozpory s vládnoucí garniturou nebyly ideologické nebo politické, nýbrž ryze estetické. Jejich pohledy na fantastiku nebo na kinematografii se jednoduše rozcházel s všeobecně přijímanými názory a to byl ten důvod, proč se často setkávali s odmítáním.

Ať už to bylo jakkoli, 4. října 1974 napsal Arkadij bratrovi: „Zavolali si mě do Scenáristického studia. Dozvěděl jsem se, že se s nimi Tarkovskij spojil ohledně zfilmování *Pikniku*, a jelikož se Scenáristické studio filmovými adaptacemi nezabývá, domluvil se s nimi na tom, že projekt sestaví společně s námi (bez uvedení názvu). Dali mi můj telefon (to bylo včera). Měl by mi zavolat a pak se při osobním setkání na všem domluvíme podrobně.“ Boris ihned reaguje: „Hodně mě zaujala tvoje zpráva ohledně Tarkovského. Jestli tohle klapne, tak to konečně bude pořádná věc, do které se budeme moct pořádně pustit. Prosím, nezapomeň mě o tom dál informovat.“

27. března 1975 se Tarkovskij setkává se starším z bratrů: „Byl jsem u Arkadije Strugackého. Je moc rád, že chce točit *Piknik*. Na scénář budeme tři a všichni si budeme rovni.“ Arkadij hned píše bratrovi: „Byl u mě Tarkovskij. Probrali jsme projekt. Vyjádřil se v tom smyslu, že se mu to líbí, ale má obavy, jestli tam není moc politiky.“

15. května 1975 pak došlo k prvnímu společnému setkání obou bratrů s Tarkovským, který si o něm do svého deníku zapsal toto: „Se Strugackými jsem se dohodl na *Pikniku*. Seznámil jsem se s Borisem. Také on je velice milý, ale na rozdíl od Arkadije poněkud pedantský. Poznám se, že je to ideolog.“

Po zbytek roku pokračují různá jednání a probíhá všemožné doladování. Projekt filmu sice Strugačtí napsali ještě v dubnu, ale dlouho se ho nedařilo předat Ústřednímu scénáristickému studiu. Všichni zúčastnění byli nuceni hrát „kancelářské hry“ a věnovat se korespondenci s vyššími instancemi. Nakonec byl projekt na konci listopadu schválen. Od 12. do 23. ledna 1976 se bratři scházejí v Komarovu u Leningradu a píšou první verzi scénáře s pracovním názvem *Stroj přání*. Již 1. února Arkadij sděluje bratrovi: „Tarkovskij si to přečetl. Přišel, dal mi peníze a vyjádřil se o textu dost pohrdavě... V nejbližší době ovšem podnikne následující kroky: nechá text na umělecké radě schválit coby koncept a potom s námi všechno znovu probere a dá nám konkrétní pokyny. S tím jsme se rozloučili. Toto všechno si vezme na starost on sám.“

Boris reaguje s pokorou: „Ohledně Tarkovského: co na to říct? Nic naplat, je to génius. Holt nám nezbude než mu vyjít vstříc. Tím spíše, že by nám díky tomuhle mohli v budoucnu přehrát ještě něco. Budeš to muset překousnout, bratře. Smíř se s tím, že v tomhle případě taháme za kratší konec provazu.“

Bratři se věnují úpravám scénáře a 23. března mají hotovou druhou verzi *Stroje přání*.

V létě Arkadij bratrovi sděluje, jak pokračují práce na filmu: „Andrej Tarkovskij odletěl do Střední Asie, aby hledal vhodné exteriéry pro natáčení. Vrátí se 5. nebo 6. července.“ A o něco

později: „Tarkovskij se vrátil ze Střední Asie a chlubí se, že našel geniální exteriéry – někde asi tři sta kilometrů od Taškentu. Pořídil spoustu fotografií, a až je nechá vyvolat, přijede za mnou a pak se společně pokusíme nastínit stalkerovu trasu.“

Tarkovskému se nezamlouvá ani druhá verze scénáře. 23. července Arkadij píše bratrovi: „Příkládám scénář i s jeho dotazy a také s jeho požadavky, které jsem ti zapomněl předat při osobním setkání... Nevím, jak ty, ale já z toho vycouvat nechci.“

Boris s pochopením odpovídá: „O žádném vycouvávání vůbec nemůže být řeč. Vždycky jsem říkal a klidně to zopakuji znovu, že pokorná a obětavá pomoc Tarkovskému je pro následující rok naším *hlavním* tvůrčím úkolem.“

Nálada samotného Tarkovského ovšem v tomto období příliš tvůrčí není. Toto si 31. července 1976 poznamenal do svého deníku: „Odjet na venkov... Psát... O čem? O těch čtyřech filmech, které podle tebe jednou budou slavné? To je na nic. Divadlo... Zůstat trčet tady v Moskvě a trpět všechno to ponižování? Kniha? Próza? A co denní chléb? Scénáře? Ano. A co úplně se stáhnout?“

Všechno je jen lež, faleš, zkáza... Ubohé Rusko!“

Začátkem roku 1977 Tarkovskij churaví, ale navzdory tomu již 7. ledna natáčí první zkušební záběry s představiteli hlavních rolí – Solonicynem, Griňkem a Kajdanovským. A o měsíc později píše Arkadij bratrovi: „15. ledna se Tarkovskij pustil do natáčení. Pávilon, úvodní scéna se Stalkerovou ženou. Hraje ji Frejndlichová, nebo tak nějak. Její jméno jsem si nezapamatoval, ale je to jedna z těch dobrých a známých hereček. Se Zónou se přihodila dost nemilá věc: v té oblasti jako na potvoru došlo k zemětřesení (stupeň devět), které tam nenechalo kámen na kameni. Tarkovskij si zatím není jistý, co dělat dál: zda hledat novou Zónu anebo počkat, jak se zahladí následky v té staré.“

Bohužel se skutečně zdá, že se proti vzniku filmu staví dokonce i samotná příroda. Původní místo pro natáčení bylo vybráno v severním Tádžikistánu. Uzbecký režisér Ali Chamrajev pro Tarkovského našel končiny s opuštěnými šachtami a měsiční krajinou, zkrátka onu „zemi po jaderném výbuchu“, o níž ho Andrej žádal. A vtom náhle: „Natáčení v Isfaře bylo odloženo kvůli zemětřesení v Šurabe. Právě jsme natočili Stalkerův byt. Ted' musíme najít nějaké jiné místo na natáčení v přírodě.“

Mezitím Strugačtí na základě Tarkovského požadavků znovu a znovu přepisují scénář. Ve svých *Komentářích* o tom Boris Strugackij napsal: „Práce na scénáři *Stalkera* byla mimořádně náročná. Hlavní obtíž spočívala v tom, že Tarkovskij jakožto filmový režisér, a ještě navíc geniální filmový režisér, viděl skutečný svět jinak než my a také budoval svůj vymyšlený svět budoucího filmu jinak než my. Toto své ryze individuální vnímání reality nám zpravidla nedokázal předat – takové věci totiž nelze zachytit verbálně, taková slova ještě nikdo nikdy nevymyslel, taková slova se nejspíš ani vymyslet nedají a možná že je dokonce zbytečné se o to vůbec pokoušet.“

Při porovnávání různých verzí scénáře si lze všimnout, jak z nich postupně mizely různé fantastické detaily. Strugačtí sami dospěli k myšlence, že filmová Zóna musí na diváka působit ani ne tak nějakými vnějšími efekty, ale spíše vnitřním na-

pětím. Boris Strugackij v *Komentářích* vzpomíná: „Podle mě se mu [Tarkovskému] zalíbil náš společný nápad: že Zóna musí obsahovat co nejméně ‚fantastiky‘. Musí zde být neustále očekávání něčeho nadpřirozeného, maximální nervové vypětí, způsobené tímto očekáváním, a pak... Nic. Zeleň, vítr, voda...“

Andrej hledá nová místa pro natáčení. Ázerbájdžán, Krym, Záporoží – ale nic se mu nehodí, nic se mu nezamlouvá. A pak se úplnou náhodou objevuje vhodný exteriér v Estonsku, v areálu opuštěné elektrárny. Filmový štáb se tedy přesouvá do těchto míst. Ale pořád se kupí problémy. Tarkovskij se chystá vyhodit architekta Alexandra Bojma – moc pije. A ještě kameramana Georgije Rerberga – taky pije.

Arkadij Strugackij v červenci přijel do Estonska na místo natáčení a následně o svých zážitcích vyprávěl během setkání s čtenáři: „Těm z vás, kteří se nikdy neúčastnili natáčení žádného filmu, musím říct – je to hrozná nuda! Kajdanovskij sedí v jámě, žvýká stéblo trávy a najíždí na něho kamera. Pak se dlouho zjišťuje, jestli na něho najíždí, jak má, a potom začíná hrani si s osvětlením – všelijaké nastavování obrovských lesklých zrcadel. Slunce zmizelo! Reflektory, rychle! Kajdanovskij špatně pootočí hlavu! Kajdanovskij už snědl všechnu trávu na kraji jámy, honem doneste novou! A tak dále, a tak dále. A celá tahle scéna, jen tak mimochodem, ve filmu trvá stěží nějakých dvacet vteřin...!“

26. srpna 1977 si Tarkovskij píše do deníku: „Všechno, co jsme točili s Rerbergem v Talinnu, je už podruhé na vyhození. Kvůli vážným technickým chybám. Především proto, že laboratoře Mosfilmu zničily film (Kodak, poslední); a dále kvůli špatnému stavu přístrojů a optiky.“

Vypadalo to, že už film vůbec nic nezachrání. Ztraceno bylo 75 procent filmu, vyčleněného pro natáčení. Ale pak Tarkovskij dostal spásný nápad. Pokud snímek předělá na dvoudílný a domůže se vyčlenění dalších peněz a filmu, bude se moci pokusit o natočení nové verze. Mezitím se v jeho mysli změnila celá koncepce díla. Navrhl tedy Arkadij Strugackému, ať napíše nový scénář, ovšem s tím, že hlavní hrdina musí být úplně jiný. „Jaký?“ nechápal Strugackij. „Jak to mám vědět,“ zněla odpověď. „Ale po tom vašem banditovi ať už ve scénáři není ani památka.“

Strugačtí poslušně přepisují scénář (podle jejich výpočtů se jedná už o celkově devátou verzi). Postava hlavního hrdiny, Stalkera, je zde diametrálně odlišná. Už to není Redrick Schuhart z románu *Piknik u cesty*. Je to úplně jiný člověk – následovník Zóny, snažící se najít lidi, kteří by s pomocí Místnosti, v níž se plní přání, mohli předělat tento nedokonalý svět. Veškeré jeho snažení je však marné.

Arkadij Strugackij vzpomínal, že když Tarkovskij přečetl tento text, prohlásil: „Poprvé v životě mám svůj scénář.“

Během podzimu a zimy probíhají poslední úpravy scénáře, ladí se rozpočet nového natáčení a hledá se jiný kameraman. 7. dubna 1978 si Tarkovskij píše do deníku: „Od poloviny května začínáme (po x-té) s natáčením Stalkera. Kameraman: Alexandr Kňaziňskij, vedoucí produkce: Alla Děmidovová.“ Úlohy filmového architekta se Andrej rozhodl zhostit sám. Ještě téhož dne jej však postihl infarkt myokardu.

Arkadij v dubnu píše bratrovi: „Byl jsem u Tarkovského. Ještě pořád leží, ale už ho dvakrát denně nechávají, aby se na deset minut posadil. Vypadá k světu a pracuje.“ A o měsíc později: „Stav Andreje Tarkovského se pomaloučku zlepšuje. Chodí na procházky a brzy pojedou do lázni. Ale jak to dopadne se Stalkerem, to ještě pořád není jasné.“

Již v červnu však filmový štáb znovu míří do Estonska. Tentokrát se sám vesmír sklonil před neústupností umělcovou, a tak natáčení proběhlo bez problémů. 23. prosince 1978 si Tarkovskij píše do deníku: „Dělám zvukovou pásku filmu; doufám, že hudba bude včas. Je trochu dlouhá, ale snad nakonec trefíme přijatelnou délku. S filmem je to dobré.“

Mimochodem, o názvu filmu se definitivně rozhodlo až na poslední chvíli. Tarkovskij navrhl změnit Stroj přání na Stalkera. Tento název lépe vystihoval podstatu snímku. Tím hlavním v něm totiž není Místnost, která plní přání, nýbrž průvodce, Stalker, bezmocný a odsouzený k nepochopení.

K nemalému překvapení samotného režiséra proběhlo předání filmu poměrně snadno. Tehdy Andrej ve svém deníku konstatoval: „Možná že Stalker je skutečně můj nejlepší film. To je příjemné, nic víc. Nebo spíš dodává mi to důvěru v sebe samého.“

Zato zástupci filmové distribuce se k filmu postavili dosti vlažně. Kopii snímku pořídili poměrně málo a v řadě měst byl promítán v dopoledních hodinách. Sály byly poloprázdné, lidé odcházeli dlouho před koncem a neobjevovaly se prakticky žádné recenze. Potrvá ještě dalších deset let, než se Stalker triumfálně vrátí domů...

V lednu roku 1981 nabídl Tarkovskij bratrům Strugackým spolupráci na novém scénáři.

Ale to už je úplně jiný příběh...

Vladimír Borisov, Alexandr Lukašin

Odposlechnuto

Když mi bylo čtrnáct, půjčil jsem si v brněnské knihovně *Cestu slepých ptáků*, která mě rozsekala na kusy. Fiktivní reportáž z Islandu pojal Souček naprosto velkolepě. A to tak, že jsem tomu věřil a myslel jsem, že celá výprava na Mars byla utulána. Dokonce jsem šel do Mahenovy knihovny, abych nahlédl do archivních novin z roku 1968, kde podle románu *Runa Rider* byla celá výprava na Mars medializována. To bylo překvápko, když mi knihovnice sdělila, že noviny z těchto let jsou pro veřejnost nepřístupné! Bylo mi jasné, že se tady něco tutlá! O to větší vystřízlivění nastalo, když mi kamarád řekl, že to je celý vymyšlený. Knihu jsem hodil přes celý pokoj a roztrhl vazbu, kterou jsem pak musel zaplatit. A *Cestu slepých ptáků* jsem na just už nikdy nedočel. Tak si říkám, že na starý kolena je potřeba ještě některý věci stihnout. Je ještě duben a to je právě doba na tohle krásný dobrodružství. **Petr Krejzek**

Nakladatelská značka je velmi důležitá. Lidé často nakupují knihy podle ní. Kdo chce fantastiku s nosem nahoru*, kupuje ji v Argu. Kdo chce fantastiku s nosem nahoru a hromadou balastu o tom, že je nová, lepší a angažovaná, nakupuje ji v Hostu.

Franta Kotleta

* nos nahoru = nekupuje ani nečte Kotletu (red. interpretace)

Čarodějové a vědmy

Archetypy vybraných magicky nadaných postav ve fantasy cyklu *Wetemaa*

Veronika Válková, jež píše fantasy pod pseudonymem Adam Andres, uvedením *Wetemay* v roce 1992 spoluzakládá žánr fantasy v českém prostředí. O tomto žánru mají tehdejší čtenáři jen malé povědomí, jak ostatně vzpomíná sama autorka: *Když jsem ji psala, tak jsem neměla ani ponětí, co to fantasy je* (Vaniček 2012). *Wetemaa* však není výjimečná jen tím, že se jedná o jeden ze zakládajících textů dnes tolik populárního žánru v českém prostředí. Zároveň jde ještě i dnes o jeden z mála případů epické fantasy „tolkienovského“ typu, jež se vyznačuje především propracovaným světem s vlastní mytologií (Kudláč 2018). Čím to ale je, že se *Wetemaa* dokáže přiblížit právě velkým západním epickým fantasy ságám? Netrivální fantasy mytologické struktury pouze nepřejímá, často je převrací, překračuje, aktivně a kreativně s nimi pracuje – a přesně to dokáže i Veronika Válková ve *Wetemae*. Představíme si to na příkladech magicky nadaných postav série, zaměříme se na jejich mytologickou archetypální podstatu a na to, jak ji lze reinterpretovat a přesáhnout.

Fakt, že se *Wetemaa* inspirovala v severských mýtech, není patrný jen z etymologie jmen postav série či ze samotných příběhů. K přímé inspiraci severskými ságami se hrdě hlásí i autorka (Vaniček 2012). Napříč rozsáhlou sérií se tak čtenář může setkat s iniciačními rituály podobnými těm, jež známe ze severské mytologie, obřady před slavnými bitvami i po nich. Rovněž polyteistický panteon bohů zde hraje důležitou aktivní roli v příbězích. Nelze však tvrdit, že by se jednalo o pouhý přepis severských ság, jejich typických témat a motivů. *Wetemaa* klasické mýty reinterpretuje a oživuje v nové, originální podobě. To může být patrné právě na magicky nadaných postavách v příbězích *Wetemay*, jež mají sice svůj původ v mýtech, tento mytologický základ bývá ale často překračován (viz níže).

Dnes by již málokdo nesouhlasil s tvrzením, že mýty ovlivňují literaturu, projevují se v ní a částečně ji formují. Vztah mezi fantasy a mýtem je nicméně užší než v případě ostatních žánrů. Tereza Dědinová považuje čtení fantasy za *přiblížení se k hlubší podstatě reality prostřednictvím reinterpretace a aktualizace mýtu, a tedy novým, neautomatizovaným a důvěrným vztahem ke skutečnosti* (Dědinová 2015, 88). Mýtus byl a stále zůstává klíčovým způsobem našeho chápání světa (byť dnešní mýty již mohou mít poněkud odlišnou podobu od těch „klasických“) a vztážení se k němu, podobně jako věda. Přijmout ale vědecký výklad světa jako jediný možný znamená zredukovat lidskou bytost na odosobněný čistý rozum. Člověk potřebuje svůj mýtus, jinak je jeho chápání světa neúplné (Le Guin 1992, 69). Také přední teoretik fantastiky Brian Attebery ve své knize *Stories about Stories: Fantasy and the Remaking of the Myth* potvrzuje, že fantasy je jedinečná právě tím, že mýtus reinterpretuje, přináší jej zpět současnému čtenáři a zasa-

zuje do aktuálního kontextu. Mýtus tak nezůstává záležitostí minulosti, ale aktivně působí v přítomnosti. Podle Dědinové *fantasy jako literární forma přebírá funkci tradovaného mýtu, ovšem bez jeho autoritativnosti, a zobrazuje hlubší skutečnost a smysl světa a prožívání* (Dědinová 2015, 90).

Díky příbuznosti fantasy a mýtu má literární věda pro zkoumání a interpretaci fantasy k dispozici jedinečný nástroj: archetyp. Termín archetyp bývá spojován především se švýcarským psychologem Carlem Gustavem Jungem, ale brzy se stal interpretačním nástrojem snad ve všech humanitních vědách. V literární vědě autoři publikace *Archetypes and Motifs in Folklore and Literature* pojednávají o archetypech jako o *pravzorech základního významu se silným odrazem v lidské psychice, které se také vyskytují v rozličných literárních žánrech* (Garry a El-Shamy 2005, XV, vlastní překlad). A již Jung přišel s tvrzením, že *jádro obsahu všech mytologií (...) je archetypické povahy* (Jung 2018, 61). Jedná se tedy o jakési motivy ze známých mýtů, pohádek i jiných děl světové literatury, jež bývají zpracovány stále znovu a stejně (ibid., 310–313). Vzhledem k příbuznosti fantasy a mýtu promlouvá i fantasy jazykem symbolů a archetypů (Le Guinn 1992, 59).³

I když dle Junga existuje *tolik archetypů, kolik je typických situací v životě* (Jung 2018, 155), sám se ve svém díle věnuje několika základním z nich. My se zaměříme především na personální archetypy, tj. ty, jež se vážou na konkrétní postavy. Jako první uvedme archetypy Animus⁴ a Anima. Animus se projevuje vlastnostmi či jednáním, které se obecně považují za mužské – agresivita, rozace, útočnost, odvaha a racionalita (ibid., 183). Anima je proto nositelkou ženských aspektů. Typicky se vyznačuje proměnlivostí, citlivostí, je vždy tím *apriori nálad, reakcí, impulsů a všech možných psychických spontánností* (ibid., 127). Dalším významným archetypem pro interpretaci postav fantasy literatury je archetyp Matky. K vlastnostem Matky patří všechno, co lze obecně v příbězích považovat za mateřské: *magická autorita ženství; moudrost a výšiny ducha mimo rozum; to, co je dobrotivé, pečující, snášenlivé, poskytující růst, plodnost a potravu; místo magické proměny, znovuzrození; pomáhající instinkt nebo impulz* (ibid., 192). Posledním z významných jungiánských archetypů, jež si zde uvedeme, je Moudrý stařec. Archetyp se objevuje *vždy v situacích, kdy je třeba vzhledu, pochopení, dobré rady, rozhodnutí, plánu atd., ale není možné jich dosáhnout vlastními prostředky* (ibid., 277). Může mít mnoho podob, v příbězích se objevuje jako mág, lékař, kněz, učitel, profesor, dědeček nebo jakákoli jiná postava, která má autoritu a z postavení své autority je schopná poskytnout pomoc či dobrou radu a navést tak „hrdinu“ správným směrem.

Vedle Junga se archetypy zabývalo mnoho jiných, jeho žáci

3 Pak také viz OZIEWICZ, Marek: *One earth, one people: the mythopoeic fantasy series of Ursula K. Le Guin, Lloyd Alexander, Madeleine L'Engle and Orson Scott Card*. Jefferson, N.C.: McFarland & Company, c2008. Critical explorations in science fiction and fantasy. ISBN 978-0-7864-3135-9.

4 Pro odlišení budou názvy archetypů uváděny s počátečním velkým písmenem.

pak některé z nich specifikovali. Jako relevantní pro magicky nadané postavy ve *Wetemae* si zde uvedeme ještě dva další. Nejprve zmiňme archetyp Kouzelníka: *Kouzelník je vždy ten, kdo ví, a ten, kdo vládne mocí* (Moore a Gillette 2015, 120). Svými znalostmi i schopnostmi disponuje Kouzelník díky specifickému výcviku a studiu, poté je může aktivně používat. Zdůrazněme zde rozdíl mezi Kouzelníkem a Moudrým starcem. V případě Moudrého starce se v příbězích jedná o figuru spíše pasivní, jež poskytuje radu a pomoc potřebným. Kouzelník zosobňuje aktivní princip, užití moci dle své vlastní vůle a potřeby, kdy jej tato moc může někdy svést na scestí. Na závěr se podívejme na archetyp Média, jež je v souvislosti s *Wetemaou* relevantní především pro postavy vědem. Vědomí ženy, jež zosobňuje archetyp Média, obsahuje *skutečnosti jak známé, tak neznámé. Stojí jako most mezi dvěma světy* (Molton a Sikes 2015, 35). Má za úkol zprostředkovávat vědění, k němuž má přístup a jež většinu lidí přesahuje, těm ostatním. *Je mudrcem, prorokyní, médiem, věštkyní, jasnouzřivcem, vědmou, Sibylou, Pýthií, hadačkou budoucnosti, sfingou, čarodějkou, kouzelnicí, světicí a andělem* (ibid., 249). V souladu s výše uvedeným jsou pak rozličné personální archetypy spojeny s různými magicky nadanými aktéry příběhů *Wetemay*. Jako příklad zde poukážeme na archetypální podstaty vědmy Arambegil a čaroděje Halldrina.

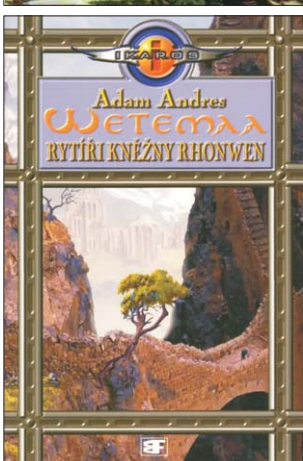
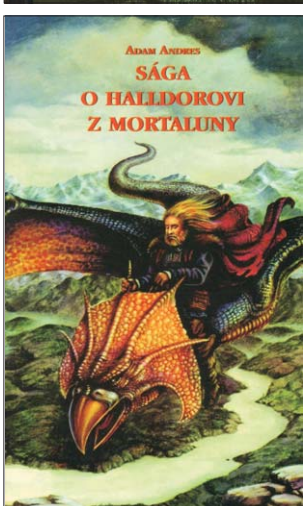
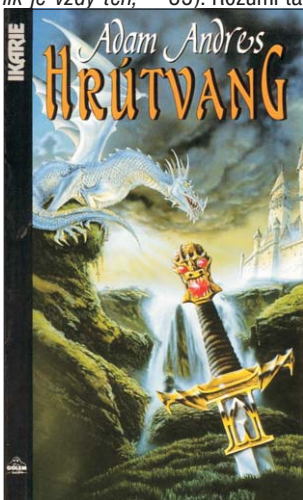
Ve spojení s Arambegil se nejsilněji projevuje archetyp Média. Jeho společenský aspekt naplňuje Arambegil, když drží ochrannou ruku nad členy svého kmene při iniciačních zkouškách. Při nich pomáhá bojovníkům růst jak fyzicky, tak duševně, s pomocí svého daru vědění. Médium ví, ale často neví, jakým způsobem to ví. Vnímá realitu, kterou nelze snadno vyjádřit a jejím vyčerpávajícím úkolem je srozumitelně zprostředkovat ono vědění (Molton a Sikes 2015, 249). Tento dar je spíše intuitivní, nevědomý. Zprostředkovává vědmě neznámé vědění, které dotyčná následně musí správně interpretovat a vyložit či použít při konání své povinnosti, jak dokládá následující úryvek, v němž hledá ztraceného a nejspíše raněného bojovníka svého kmene: *Její nevědomé já, které se teprve nedávno začalo probouzet, to já, které z ní za několik let udělá vědmu, jí řikalo s naprostou jistotou, že Njal tady je* (Andres 1996, 51). Krom těchto schopností Arambegil (jako každá vědma) vykládá různé symboly a znamení, jejichž významu rozumí především vědmy, ne-

boť *Médium jeví zájem o jevy, (...) které spočívají v kolektivním (neosobním) nevědomí* (Molton a Sikes 2015, 35). Rozumí tak právě jazyku mýtů a archetypů.

Arambegil však nepředstavuje jen archetyp Média. Vědma musí být velmi citlivou ženou, rozumět lidským citům a emocím. Sama přemýšlí především v pocitech, obrazech, pudech... (Andres 2004a, 72). Tyto vlastnosti, z nichž vychází schopnosti vědmy, jsou doménou jednoho z Jungových základních archetypů – Animy (Jung 2018, 183). Arambegil představuje také Matku, do jejíhož hájemství patří vše *dobrotivé, pečující, snášenlivé* (ibid., 192), neboť raněné hrdiny léčí a pečuje o ně nesčetněkrát. V neposlední řadě vystupuje Arambegil i v roli Moudrého starce. Ten může mít mnohé podoby, i když se většinou objevuje jako starý muž. Objevuje se vždy v *situaci, kdy je třeba vhledu, pochopení, dobré rady, rozhodnutí, plánu atd., ale není možné jich dosáhnout vlastními prostředky* (ibid., 277). V takových situacích pomáhá a radí Arambegil mnohokrát, když vypravuje hrdinu Halldora na výpravu za zničením nebezpečných dračích vajec (Andres 2004a, 1–22 a 128–130) nebo když radí Torgnýmmu a Orlin, jak zachránit zajaté přátele (Andres 2004b, 259–262).

Na jiném archetypálním základě stojí postava čaroděje Halldrina, který zosobňuje především archetyp Kouzelníka. Zpočátku Halldrin naplňuje především jeho stínový, negativní aspekt, když používá kouzle lehkomyšlně a učí se kouzlit především pro svou potřebu (Andres 2004a, 44–45 a 132). Hlavním účelem Kouzelníka je nicméně používat své vědění a z něj plynoucí moc pro vyšší společenské dobro. Kouzelník je proto vždy *ten, kdo ví, a ten, kdo vládne mocí* (Moore a Gillette 2015, 120). Halldrin tak vyniká ve všem, při čem se mohou projevit jeho inteligence či znalosti. Když Halldrin doprovází svého bratra Halldora při plavbě do Skátrávidu, ani jeden z bratrů neumí kormidlovat. Halldrin však po chvíli začne ovládat loď jako zkušený námořník (Andres 2004a, 151). Veškeré vědění, jež vyžaduje nějaký zvláštní výcvik, je doménou Kouzelníka a nemusí se jednat jen o znalosti magie a nadpřirozeného. Na cestách se Halldrin musí potýkat s šestěry hypsarky. Díky svým znalostem anatomie živočichů pitvou jejich těla Halldrin zjistí všechno, co je potřeba znát k úspěšnému boji s nimi.

Z rozsáhlého vědění pak plyne Kouzelníkova moc. Je schopen manipulovat s energiemi, kontrolovat je a usměrňovat jako jakési principy, které ovládají svět (Moore a

Gillette 2015, 126). Projevy jeho moci vnímáme v různých fantasy jako rozličná kouzla mnoha účelů. Pomocí kouzel manipuluje se světem kolem sebe, jak by toho obyčejný smrtelník nebyl schopen. Bez Halldrina, chránícího družinu štítovními kouzly a metajícího blesky po hypsarcích, by se družina těžko dostala do pevnosti (Andres 2004a, 276–279) a ještě obtížněji by jí posléze uhájila (ibid., 290–293).

I archetypu Kouzelníka se nicméně přisuzuje, že *Kouzelník sám o sobě není schopen jednat, tato vlastnost náleží Válečníkovi* (Moore a Gillette 2015, 131). Zde interpretace pomocí archetypů naráží na své limity, neboť Halldrin je (minimálně v druhé polovině citované knihy) aktivním hrdinou, který zachraňuje svého bratra a stejnou měrou se podílí na jeho poslání, i když jeho bratr napoprvé selhal. Podobně archetyp Média přisuzuje svým nositelkám vlastnost, že se angažují spíše v jiných věcech než osobních a milostných vztazích (Molton a Sikes 2015, 41–42), zatímco Arambegil zůstává svému muži Njállovi věrnou a milující manželkou (Andres 1996, 220). Aktéry příběhů tak nelze zredukovat na jejich archetypální podstatu. Pokud je jakýkoliv jedinečný fenomén při interpretaci zredukován na archetyp, může se stát, že bude opomenut jeho originální

kulturní význam a vznikne obecný konstrukt vytržený ze svého kulturního kontextu (Holt a Cameron 2012, 171). Při jejich kritické reflexi však archetypy slouží jako vhodný nástroj při hledání souvislostí, vztahů a spojnic mezi fantasy a mýtem, jejichž základní stavební prvek tvoří.

Tento krátký příspěvek měl především ukázat, že i v českém prostředí máme k dispozici mezi čtenáři oblíbenou žánrovou variantu epické fantasy ságy. *Wetema* obsahuje všechny nejsilnější prvky, jaké bychom jako čtenáři od takové série očekávali – silný vliv božstev na lidi, hrdiny vyrovnávající se s osudovými proroctvími a předurčeními, velký a propracovaný svět s mnoha různými nadpřirozenými bytostmi, a dokonce občasně užití vlastního fiktivního jazyka. Zároveň se nejedná o triviální text bez autorské invence, neboť Válková pracuje s archetypální a mytologickou podstatou svých příběhů velmi kreativně a nápaditě, což lze vidět (nejen) na uvedených příkladech magicky nadaných postav. *Wetema* se má navíc dočkat 1. května 2024 nového vydání v nakladatelství Straky na vrbě, takže se jedná o skvělou příležitost zjistit, kde leží jeden ze začátků původní české fantasy.

Matěj Tomeček

Literatura:

Primární literatura:

- ANDRES, Adam: *Hrútvang*. Praha: Golem, 1996.
 ANDRES, Adam: *Sága o Halldorovi z Mortaluny*. Praha: Netopej, 2004a. ISBN 80-86096-77-7.
 ANDRES, Adam: *Rytíři kněžny Rhonwen*. Praha: Mladá fronta, 2004b. Ikaros. ISBN 80-204-1176-3.

Sekundární literatura:

- ATTEBERY, Brian: *Stories about stories: fantasy and the remaking of myth*. Oxford: Oxford University Press, 2014. ISBN 978-0-19-931606-9.
 DĚDINOVÁ, Tereza: *Po divné krajině: charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7871-0.
 GARY, Jane and Hasan EL-SHAMY (eds.): *Archetypes and Motifs in Folklore and Literature. A Handbook*. Armonk: M.E. Sharpe 2005. ISBN 0-7656-1260-7.
 HOLT, Douglas B. and Douglas CAMERON: *Cultural strategy: using innovative ideologies to build breakthrough brands*. Oxford: Oxford University Press, 2012. ISBN 978-0-19-965585-4.
 JUNG, Carl Gustav: *Archetypy a nevědomí*. Brno: Nadační fond Holar, 2018. Výbor z díla / C. G. Jung. ISBN 978-80-906731-2-0.
 KUDLÁČ, Antonín K. K.: *Česká žánrová literatura (sci-fi a fantasy)*. Česká literatura 7. 12. 2018 [online]. [cit. 15.3.2021]. Dostupné na: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-zanrova-literatura-sci-fi-a-fantasy>
 LE GUIN, Ursula K. and Susan WOOD (ed): *The language of the night: essays on fantasy and science fiction*. New York: Harper Perennial 1992. ISBN 0-06-092412-8.
 MOLTON, Mary Dian a Lucy Anne SIKES: *Matka, Hetéra, Amazonka, Médium: čtyři ženské archetypy*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0921-8.
 MOORE, Robert L. a Douglas GILLETTE: *Král, válečník, kouzelník, milovník: čtyři mužské archetypy*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0781-8.
 VANÍČEK, Lukáš: *Wetema jako komiks – rozhovor s Veronikou Válkovou a Petrem Koplem*. Fantasy planet 9. 7. 2012 [online]. [cit. 15.3.2021]. Dostupné na: <https://www.fantasyplanet.cz/literatura/rozhovory/wetema-jako-komiks-rozhovor-s-veronikou-vaalkovou-a-petrem-koplem/>

Časem s vědou – květen

● velkých činech vědy, techniky a medicíny

Vědecké prognózy mohou být jasnozřivé, nebo úplně vedle. Ty první se lišivají většinou odhadem, *kdy* se má předpověď vyplnit. Existují však i odhady takřkajíc univerzální, u kterých tipovaná doba zůstává více či méně konstantní v čase. Notoricky známým příkladem je *cesta na Mars*. Poté, co člověk stanul v létě 1969 na Měsíci, vyrojily se kvalifikované odhady, že Rudé planety dosáhneme do dvaceti let. Nu a dnes, kdy kosmonautika pokročila skutečně výrazně,kladou odborníci horizont letu člověka na Mars stejně daleko jako tehdy před 55 lety.

Druhá želva, ke které se náš poznáníchtivý Achilles za desítky let usilovného pronásledování ani nepřiblížil, se od té první podstatně liší: Zatímco cesta člověka na Mars časem ztrácela smysl (jedenak ji zastanou roboti, jednak chybí politická vůle, která kdysi hnala lidi na Měsíc), technické zvládnutí *termojaderné syntézy* neboli *fúze* lehkých prvků je s rostoucími energetickými i ekologickými komplikacemi stále potřebnější, a to tím spíše, že palivem by byly těžší izotopy vodíku z všudypřítomné vody a radioaktivního odpadu by vzniklo nesrovnatelně míň než u štěpení těžkých prvků uranu či plutonia.

Historie jaderné fúze skrytě odstartovala před necelými 120 lety, a to v oboru, který s ní v nejmenším nesouvisel – koncem září 1905 zveřejňuje Albert Einstein, tehdy neznámý referent patentového úřadu, svoji *speciální teorii relativity*. A do dvou měsíců k ní dotiskuje doplněk, který nepřímou obsahuje i zákon ekvivalence hmoty a energie; matematicky ho vyjadřuje zřejmě nejslavnější fyzikální vzorec všech dob $E = m \cdot c^2$. Už v onom dodatku Einstein naznačuje, že zákon by se dal ověřit na poli radioaktivity.

V roce 1919 sestrojil Francis Aston první hmotový spektrometr, což je přístroj, který z tvaru drah nabitých částic letících v elektrickém poli umožňuje vypočítat jejich hmotnost. Přitom přišel na zajímavou věc: Atomy chemických prvků neváží přesně tolik, co součet hmotností všech jejich protonů, neutronů a elektronů, vážených jednotlivě. Kupříkladu atom helia vážil míň než samostatně dva neutrony, dva protony a dva elektrony. Kam se ta zmizelá hmota poděla?

Arthur Eddington si nad touhle otázkou vzpomněl na tehdy ještě nepřilíš jetý vzorec $E = m \cdot c^2$, spojil obojí s otázkou energie hvězd, a už napřesrok vyslovil domněnku, že sluneční energie vzniká přeměnou hmoty „mizející“ při slučování vodíku na helium. A z rozdílu hmotnosti čtyř vodíkových jader a jádra helia spočítal, že při takovém procesu se uvolní obrovská energie (dnes víme, že dokonce několikanásobně víc než při štěpení těžkých jader). Zanedlouho pak odhadl i teplotu, která jádra rozhybe natolik, že překonají odpuzování svých kladných nábojů a sloučí se dohromady. Vyšlo mu 15-20 milionů stupňů. To vyprovokovalo hned několik badatelů k dalším výpočtům. Z nich asi nejdál došel Hans Bethe. Poté, co se potvrdil Eddingtonův předpoklad, že Slunce je velkou většinou z vodíku, vypočetl, že ve Slunci se každou vteřinu sloučí 650 milionů tun vodíku, přičemž se 4,6 milionu tun hmoty přemění v energii. Publikoval to roku 1938 v Americe, kam uprchl z Německa.

Paralelně s nebeskou činila se i fyzika pozemská. V roce 1932 britští fyzikové John Cockroft s Ernestem Waltonem z Cavendishovy laboratoře v britské Cambridgi realizovali první jadernou reakci na urychlovači, který k tomu účelu vynalezli. Byla to dvoumetrová vakuovaná trubice, kde se velmi vysokým napětím lineárně urychlovaly protony a trefovaly se do terčíku z lehkého prvku lithia, které tím rozbily na dvě částice alfa. Důležité bylo, že se takhle daly štílet i protony nebo deuterony do protonů nebo deuteronů, což jako první zkusili fyzikové Marcus Oliphant, Paul Harteck spolu se svým šéfem Ernestem Rutherfordem, rovněž z Cambridge. Ti napřed obyčejnou vodní páru ozařovali urychlenými protony. Nejistili nic. Potom si připravili sloučeniny chlorid amonný (NH_4Cl), síran amonný ($(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$) a kyselinu ortofosforečnou (H_3PO_4), ve kterých byl lehký vodík z velké části nahrazen deuteriem. Když tyto deuterované látky ozářili protony, taky se nic nestalo. Zato když do nich zkusili pálit deuterony, našli v terčovém prostoru uprostřed Wilsonovy mlžné komory stopy neutronů a lehkého izotopu helia! To odpovídalo reakci ${}^2\text{D}_1 + {}^2\text{D}_1 = {}^3\text{He}_2 + {}^1\text{n}_0$. Jinak řečeno, realizovali *první umělou termojadernou syntézu!*

Poprvé o tom psali v *Nature* uprostřed března 1934, dne 1. května 1934 potom ve stejném časopise zveřejnili podrobnosti. Samozřejmě v měřítku jednotlivých atomů a molekul se žádné zjevné energetické účinky neprojevíly...

Po druhé světové válce vznikly první termojaderné bomby, což vzbudilo naději, že proces slučování lehkých atomů lze zvládnout i v průmyslovém měřítku. A tak se v roce 1955 indický fyzik Homi Bhabha coby prezident 1. mezinárodní konference o mírovém využití jaderné energie v Ženevě dopustil své nesmrtelné předpovědi: „*Metoda řízeného uvolňování energie jaderné fúze by měla být zvládnuta během příštích 25 let.*“ Dnes vám každý fyzik z oboru řekne totéž.

František Houdek

Odposlechnuto

Jedu metrem domů a proti mně sedí slečna se dvěma kabičkami, v každé byla malá myška. Myšky byly takový hezoučkový, běloučkový a koukaly na svět korálovýma očičkami.

Pak přistoupil pán, co z něj alkohol táhl na tři metry, a s bezprostředností opilcům vlastní se zeptal: „To máte pro hady?“

A slečna řekla: „Jo.“

Milena

U zubaře: „Teď to bude trochu bolet, připraven?“

„Ano.“

„Bude to za sedm tisíc korun.“

JYRKA

Diváci si často neumí oddělit roli od skutečného člověka. Vidí třeba někoho účinkovat v seriálu z doktorského prostředí a hned si myslí, že je to herec.

JYRKA

Na co se po večerech nejraději díval Vlad III. Dracula?

Na prima kůl...

PETRPAN

Úkoly pro Sisyfa

Třeštění letitého popularizátora 137

V minulém *Třeštění* jsme napsali, že boj o budoucnost se bude odehrávat především v našich hlavách. Aby však měl alespoň jakous naději na úspěch, musíme k němu ty hlavy připravit, vybavit je dvěma vlastnostmi, bez kterých to nepůjde: *soudnost* a *důvěrou*.

K tomu, aby byl člověk schopen racionálního, co možná správného úsudku, potřebuje *pravdivá fakta*, navíc ve vzájemných souvislostech, a *logické myšlení* jako nástroj, jak těchto informací používat. Základy obojího by měl dostat ve škole (samozřejmě i doma, ale rodina v dnešní překotné době leckdy sama nestíhá). Proto by školství mělo mít absolutní prioritu.

Na počátku by mělo umět kvalifikovaně vybrat, co děti budou potřebovat, až vyrostou. Necpat do nich datum bitvy u Lipan nebo vzorec kyseliny sírové, které v mžiku najdou na internetu, ale probírat s nimi postavení člověka v chodu a kontextu přírody i společnosti, diskutovat o úspěších a ceně za ně, o prohrách a odměně za ně, o narození i umírání, o vztazích, zkrátka o tom, jaký je svět, proč je takový, co s tím dělat a jak; jinak řečeno, učit je to nejpokročilejší z humanitních a společenských věd, tříbit v nich asertivitu ruku v ruce s ohleduplností. Tohle ovšem – při vší účtě – nemůžou učit kantoři vychovaní na stávajících pedagogických fakultách a placení hůř než nádeník.

Učitelé pro zítřek (který začal už včera) by měli patřit ke společenské elitě, mít odborné předpoklady, morální kvality a – teď přijde to hlavní – měli by umět všechny ty základní vědomosti „prodat“ dětem. A znovu: Ne postaru, z knih, monotónních výkladů, domácích úkolů pro rodiče. To bylo špatně vždycky. Ještě závažnější ale je, že dnes se mění i samotní žáci. Přibývá dětí s poruchami pozornosti nebo chování i s dalšími psychickými deficity, zkrátka budou ony tvořit ve třídách většinu. Budou vyžadovat jiné způsoby učení, jiné zacházení, třeba stejné nároky, ale vyšší porozumění (mějme stále na paměti, že většinu jejich problémů způsobily důsledky dosavadního způsobu života nás starších). Výuka se diverzifikuje i v rámci jednotlivých tříd, které se nutně zmenší a přibudou v nich pedagogičtí asistenti. Zatímco ředitelé škol by měli o prázdninách stážovat v pedagogicky vyspělých zemích (třeba Finsku) a disponovat tím nejlepším vybavením, my tady nemáme ani na podhodnocené kuchařky, uklízečky, školníky.

Na to bezprostředně navazuje pracovní trh. Mezi „problémovými“ dětmi je stejně talentů jako mezi „normálními“. Jen z nich vyrostou sice schopní, leč precitlivělí, úzkostní, plaší, zranitelní jedinci. Pokud jejich jinakost společnost nezohlední v zaměstnávání, jejich užitečnost unikne a navíc jim bude platit dávky jako nezaměstnaným. Přitom roste zájem o lidi do sociálních služeb a dalších pomáhajících profesí...

Na to navazuje medicína s akutní potřebou psychologů a psychiatrů (nejen dětských) nebo gerontologů včetně odpovídajících institucí. K tomu nemáme zdání, co s populací udělají pozdní následky covidu... Přitom jen léčba obezity a s ní spojených komplikací spolkně pětinu veškerých výdajů na zdravotnictví u nás!

Na to zase navazuje třeba právo a pořádek: Budou policajti dál zaklekat lidi proto, že na ně budou psychicky odlišní jedinci neobvykleji reagovat?

A nad tím vším se jako (zlo)duch nad vodami vznáší dva hlavní škůdci: *ekonomika*, ve které snížení spotřeby přináší hospodářskou krizi; která stále jen hledá, kde všude bychom si ještě mohli vypůjčit, a *státní správa* z minulého věku, jejíž hlavní mantrou je „to nejde“. Přitom právě státní správa je *pillřem důvěry* v celý systém! S ní se občan setkává na každém kroku a pokud není schopna nebo ochotna pomoci, v odmítnutých lidech v nouzi se aktivují sebezáchovné mechanismy silnější než morálka a vedoucí k radikalizaci postojů a nezákonným činům.

Takže, dál pěstujeme přírodní vědy, zdokonalujeme techniku. Ale k nim *navíc* se nad naší budoucností musí zamyslet ti neosvětenější z psychologů, pedagogů, sociologů, ekonomů, právníků, lékařů... Popravdě, oni tohle všechno vědí a leckteří burcují, nabízejí dlouhodobá, koncepční, důkladná, důsledná řešení. Jenže politici je neposlouchají (bílé vrány mezi nimi nechtě prominou). Jednak mají spoustu jiných starostí (hlavně jak být znovu zvolen), jednak se řídí pravidlem sytý hladověmu (zdravý nemocnému, chudý bohatému) nevěří. A bez dobré vůle současných potentátů se školství a další sféry z marasmu nevybabrají. Následkem toho generace vyspělejších občanů nevznikne, kandidáty na lepší politiky nenabídne, popřípadě je alespoň nezvolí, jsou mámena populisty, extremisty, fašouny, nácky. Vše zůstane při starém.

Tím se bludný kruh uzavírá, mýtický had Uroboros se dál živí vlastním ocasem. Bez Supermana, který by to všechno žádoucí prosadil a integroval ve smysluplný celek, nemáme šanci. Nebo přece ano? Bájného Hérakla, který zvládl i ty nejtěžší úkoly, tu sice nemáme, co ale mít můžeme, je deset milionů potenciálních mikrohéraклů... Odhodlají se? Vydrží? Zvládnou to? A co je nejtěžší, sjednotí se? Nebo jsou to opravdu úkoly jen pro Sisyfa?

František Houdek

Odposlechnuto

Pozorovatelé z jiných částí Evropy v dobách, kdy se ještě mohlo mluvit a psát na rovinu, považovali kraje, kde Evropa přechází v Asii, za barbarské a na mapy malovali rozzuřeného medvěda na kupě hnoje.

Ukrajinská snaha se z tohoto údělu vymanit je proto velkou vzpourou proti medvědu na hnoji, za což přišla ruská pomsta.

Češi, kteří se od mateřského lůna Slovanstva přece jen díky dávnému exodu směrem na Západ vzdálili, avšak úplně se od něj neodtrhli, to snad vědí. Aspoň to tak zatím vypadá.

Jiří Peňás

Ve zprávách říkali, že pokud se má naše ekonomika znovu nastartovat, budou muset lidi utrácet. Jen neřekli, zda to budou dělat obvodáči, nebo veterina.

Vlasta Korec

Možnosti frašky jsou vyčerpány.

Václav Vlk st. (o EU)

● tom mnichovanství

Koukám, že všechno už tu bylo, a dokonce lépe řečeno, než bychom to dokázali zformulovat, Ivan Adamovič objevil v Orwellově esejí *Wells, Hitler a světový stát* (1941) zajímavou paralelu se současným postojem vůči Putinovi, hlavně tím zastávaným zmanipulovanými pacifisty. Orwell poukazuje na to, že ne snění o celosvětové utopii, ale atavismy a emoce hýbou světem a jsou věcmi, pro které jsou lidé ochotni přinášet oběti:

„Co staví Wells proti tomu „vřeštitivému vadnému individu v Berlíně“? Obvyklé žvásty o světovém státě plus deklaraci ze Sankey, která je protitotalitním pokusem o vyhlášení základních lidských práv. Až na to, že teď má obzvláštní starost o federální světovou kontrolu letectva, je to totéž evangelium, které hlásá téměř nepřetržitě už čtyřicet let, vždycky tak trochu s nasupeným údivem nad lidskými bytostmi, jimž nedochází něco tak zřejmého.

Jakou má cenu říkat, že potřebujeme federální světovou kontrolu letectva? Otázka spočívá v tom, jak ji získat. Jakou má cenu vysvětlovat, že světový stát je žádoucí? Důležité je, že ani jedna z pěti vojenských velmocí by se něčemu takovému nepodrobila. Všichni rozumní lidé už celá desetiletí v zásadě souhlasí s tím, co říká pan Wells; ale ti rozumní lidé nemají žádnou moc a v mnoha případech ani nejsou vybaveni k tomu, aby se obětovali.

Hitler je kriminální šílence a Hitler má milionovou armádu, letadel na tisíce, tanků na desetitisíce. Jenom kvůli němu jeden velký národ už šest let ochotně dře přes čas a pak další dva roky bojuje, zatímco pro ten rozumný, v zásadě hédonistický světový názor, který předkládá pan Wells, je sotva nějaký člověk ochoten vycedit pintu krve. Než můžete vůbec začít mluvit o přestavbě světa, nebo dokonce i o míru, musíte vyřadit Hitlera, což znamená dát vzniknout síle, která nemusí být nutně stejná, jako je ta nacistická, ale pro „osvícené“ a hédonistické lidi by byla patrně stejně nepřijatelná.

Co drželo Anglii na nohou poslední rok? Zčásti nepochybně nějaká vágní představa lepší budoucnosti, ale hlavně atavistické vlastenectví, vštípený pocit anglicky mluvících národů, že jsou lepší než cizinci. Hlavním cílem anglických levicových intelektuálů za posledních dvacet let bylo toto cítění zlomit, a pokud by se jim to bylo podařilo, mohli jsme v tuto chvíli už vidět esesáky na stráži v londýnských ulicích.

Energie, která dává světu jeho podobu, pramení z citů – rasová hrdost, uctívání vůdců, náboženská víra, láska k válce –, které liberální intelektuálové mechanicky odepisují jako anachronismy a které obvykle v sobě zapudili natolik, že ztratili veškerou akceschopnost.“

My se učili, že vzdělání Britové ze středních a vyšších vrstev v roce 1939 neměli zájem postavit se Hitlerovi, protože s nacisty tak trochu sympatizovali a báli se reprízy hrůz první světové války. Bystrý pozorovatel spisovatel Klaus Mann, který byl v Británii jako doma, to tehdy viděl jinak. Zapsal si: *„Mladí Angličané z lepších vrstev člověka vždy rozčílí. Nenávidí Britské impérium. Jsou proti válce s Hitlerem, protože nechťejí bránit to odporné nemorální Britské impérium.“* **Grobenius**

Co je to femicida?

Dne 11. listopadu 2023 si Giulia Cecchettinová vyšla se svým exmilencem Filippem Turettou na procházku do nákupního centra; od té doby ji nikdo neviděl, dokud ji nenašli ubodanou.

Následovaly mocné protesty proti „femicidě“, čímž je míněn strukturální problém patriarchální společnosti, kde jsou ženy vražděny „proto, že jsou ženy“.

Celé je to divné: pan Turetta jistě potkal v obchodáku desítky žen, které mohl zavraždit, ale ani ho to nenapadlo a věnoval se té jedné jedině, která mu dala kopačky. Žádná strukturální femicida, ale stará známá uxoricida – vražda (ex)partnerky, a to z důvodů velmi osobních.

Zdálo by se, že ženy jsou vražděny více než muži, ale vraždění je celosvětově (OSN 2019) skoro čistě mužská záležitost, ať už jde o vrahy (90 % mužů), nebo oběti (80 % mužů). Mezi zavražděnými jsou ženy extrémně podprezentované, zhruba jako v Poslanecké sněmovně (20–25 %).

Vysvětlení je prosté: podíváme-li se jen na vraždy mezi partnery, příbuznými a známými, ženy představují skoro dvě třetiny obětí, a omezíme-li se na vraždění čistě partnerské, jsou ženy obětí z 82 %.

Muži jsou zkrátka mnohem častěji vražděni úplně cizími lidmi, protože se mnohem častěji vydávají do riskantních akcí mimo domov; když se střetnou dva drogové gangy, samopalnic je mezi nimi pomálu.

Femicida nikdy neexistovala; s hlubokými společenskými změnami nicméně okovy tradiční společnosti začínají pukat. Svět je plný hnusných a neschopných chlapů, kteří po právu zůstali na ocet; až dosud nenáviděli své reálné konkurenty, tedy jiné muže.

S rozvojem sociálních sítí ovšem dokázali vytvořit rozsáhlou svéráznou subkulturou „incelů“ („involuntary celibate“, tedy *nedobrovolný celibát*), založenou na nenávisti k ženám, které si je nevybraly. Nedávno vyšla analýza milionů tweetů, v nichž byly hledány specificky incelové výrazy.

Geolokace pak ukázala, kde v USA jsou hnízda jejich vysoké populační hustoty: incelové se hromadí tam, kde je příliš mnoho mužů na jednu svobodnou ženu, kde je nerovnost v příjmech mužů (takže si ženy mají podle čeho vybrat optimálního partnera) a kde je malý rozdíl mezi příjmy mužů a žen (takže ženy nejsou nuceny skončit u partnera suboptimálního). Poslední parametr je hoden pozorů: právě o to pokrokové ženy usilují. Incelové tedy mají vlastně pravdu; a když si ze svého lůzrovství udělali politický názor, může být zle (vzpomeňme, kam vedlo dělnické hnutí).

Bohaté státy kdysi zavedly nucenou monogamii, aby eliminovaly existenci incelů, kteří by mohli dělat bugr. To ovšem nepočítaly s osvobozením žen, které radši samy zůstanou na ocet, než aby se zahazovaly s lůzry, co jsou k dispozici.

Kde je emancipace žen úspěšná, tam začíná teď, před našima očima, riziko femicidy vznikat. Dosud mohla žena očekávat, že svého vraha bude znát a že začasťte to bude dokonce ten, koho si sama vyvolila, i když ne přímo za vraha.

Možná se ale blíží čas, kdy ženu občas někdo zabije opravdu proto, že je žena.

Jan Zrzavý

André Gide: Návrat ze SSSR

Nové vydání klasické knihy *Návrat ze SSSR* jsem viděl na návštěvě u p. presidenta fandomu a byla to láska na první pohled. Přesně ten typ malé pěkné knížky, za kterou se snadno nachytám. Hned jsem si ji koupil jako odměnu za něco, už ani nevím za co.

O tom, že kniha *Návrat ze SSSR* existuje, vím už od gymplu. Tehdy jsme měli na seznamu povinné četby i něco od p. Stanislava Kostky Neumanna – už nevím, jestli *Nové zpěvy* nebo *Rudé zpěvy*. A pamatuju si, že v knihovně jsem si tehdy půjčil omnibus s *Novými a Rudými zpěvy*, mezi které byl vložen publicistický text *Anti-Gide aneb optimismus bez pověr a ilusí*, který polemizoval právě s *Návratem ze SSSR*. Když jsem si nyní, po pětácti letech, přečetl předmět polemiky, jeden kruh v mém čtenářském životě se uzavřel.

Pan Gide byl typický francouzský pokrokový intelektuál. Ve 30. letech byl členem komunistické strany a byl planoucí věřící v možnost beztřídní společnosti. Současně měl za sebou projekt, kdy si vyjel do francouzských kolonií v Africe a napsal pak kritickou knihu o chování francouzské správy. Sám v *Návratu ze SSSR* přirovnává svou metodu, že se jak v Africe, tak i v Sovětském svazu vždycky vysmekl průvodcům a vyrazil sám namátkou se dívat i na místa, na která se oficiální delegace nedostanou. (Když si člověk přečte jeho heslo na Wikipedii, tak si klade otázku, co bylo primární motivací jeho toulek po zadumávaných zákoutích, neboť se tam píše, že v Africe využíval služeb homosexuálních prostitutů, údajně včetně nezletilých. A i v Sovětském svazu usiloval – neúspěšně – o rozhovor s p. Džugašvilim, s nímž chtěl tuto otázku prodiskutovat.)

Pan Gide byl v Sovětském svazu v roce 1936 několik týdnů jako oficiální host; přivedl si s sebou jako delegaci ještě několik dalších francouzských soudruhů. Byli ze strany vládních míst bezplatně prováděni celou zemí, bydleli a cestovali v maximálním dostupném luxusu. Pan Gide se však hostitelům moc pěkně neodvěčil, protože po návratu vydal své dojmy v knížce *Návrat ze SSSR*, kde sice mnohé chválil, ale i mnohé kritizoval. Byl zklamán z potlačování kritických názorů, špiclování a politického útlaku.

Slibovali nám diktaturu proletariátu. K tomu máme pěkně daleko. Ano: je to diktatura, samozřejmě, ale jednoho člověka, a nikoliv sjednocených proletářů, sovětů. Jde o to, nenechat se zlákat mylnou představou a natvrdo přiznat: to jsme tedy opravdu nechtěli. Chybí jen málo, abychom řekli: to je přesně to, co jsme nechtěli.

Jeho zklamání však bylo do značné míry kritikou Stalinova režimu zleva: vyčítal sovětskému režimu postupné opouštění radikálních ideálů beztřídní společnosti. Ze všeho nejvíc si všiml toho, že i ve státní ekonomice vznikají nové nerovnosti. Kritizoval velké rozdíly v platech, luxusní život nomenklaturní smetánky a návrat různých buržoazních přežitků, jako například znovuzavedení práva dědit majetek, pronásledování homosexuality a omezování potratů, což vše považoval za nevhodné pro beztřídní společnost.

A vidíme, jak znovu vznikají společenské vrstvy, neřku-li

rovnou třídy, jakási aristokracie; nemluvím tu o aristokracii na základě zásluh a osobních kvalit, ale o aristokracii těch, kteří myslí, jak se to po nich vyžaduje, lidí přizpůsobivých, kteří se v další generaci stanou aristokracií peněz.

Celkově pak p. Gide v *Návratu ze SSSR* dává znát zklamání ze zaostalosti a uzavřenosti Ruska. S překvapením shledává, že přestože myšlenky leninismu jsou správné, oděvy v obchodech a na občanech jsou nevkusné, jídlo nekalitní a nedobré, oficiální výtvarné umění strašné. Rusové nemají informace o světě a moc se o ně ani nezajímají. Francouzský soudruh byl dosti zklamán z besed se sovětskými lidmi:

Nezajímá je, jestli ve Francii máme mateřské školky, ale jestli víme, že mají v SSSR tak krásné mateřské školky.

Otázky, které slyšíme, jsou často tak otřesné, že se zdráhám o nich mluvit. Budete si myslet, že si vymýšlím: Skepticky se usmívají, když říkám, že i v Paříži je metro. Máme alespoň tramvaje? Vlaky? ... Někdo se ptá (a to už nejde o děti, ale o vzdělané dělníky), jestli máme ve Francii také školy. Někdo jiný, trochu lépe informovaný, krčí rameny: školy, ano, ty Francouzi mají, ale děti tam bijí: má tu informaci z bezpečného pramene. Je samozřejmé, že všichni dělníci u nás jsou velice nespokojení, protože jsme ještě „neprovedli revoluci“. Mají za to, že mimo SSSR je všude temno.

Z dnešního pohledu jde tedy o kritiku celkem mírnou a vyvažovanou i obdivnými pasážemi.

Přesto se pan Gide stal rychle terčem ohnivých útoků ze strany pokrokové inteligence celé Evropy coby zrádce socialistické myšlenky.

Já jsem při čtení myslel na úplně jiné lidi: jak se asi vedlo v Sovětském svazu těm, kteří byli odpovědní za organizaci cesty francouzských soudruhů, když si sovětské vedení přečetlo *Návrat ze SSSR*? Co museli vysvětlovat? A co už nevyšvětlili? To samé platí o autorech různých kritických článků z *Pravdy*, kterých se pan Gide dovolával: třeba článků o tom, jak velké procento sovětských výrobků jsou zmetky apod.

Knihu doporučuji, čte se skvěle a nám, přátelům historie, i po století od vzniku přináší mnoho zábavy a podnětů k mudrování. Vydání obsahuje i dodatky, totiž reakce p. Gida na výtiky kritiků.

Jára Mikovec

První věta knihy: V homérském hymnu na Démétér se vypráví, jak se tato velká bohyně během bloudění za ztracenou dcerou dostala na dvůr krále Kelea.

Poslední věta: Oproti ekonomice kapitalistických zemí představuje hospodářství Sovětského svazu obrovský pokrok, nesmí se ale ztráct ze zřetele, že obsahuje zárodky kapitalismu, volného trhu a nerovných platů se všemi jejich důsledky.

Goodreads: 74 % (z 280 hodnocení)

Databáze knih: 91 % (z 28 hodnocení)

ČS FANDOM

Fantasticon Beroun

SOBOTA 18. KVĚTNA 2024

PROGRAM – Sever

- 10:00-11:00 Karel Piorecký – AI v literární tvorbě (přednáška)
11:20-12:20 Daniel Storch – Star Wars: fantastické seriálové hody (přednáška)
12:40-13:40 Fantastika v nakladatelství Argo (beseda)
14:00-14:30 Trosky Země – křest knihy: Vilma Kadlečková, Jan Hlávka, Jana Vybíralová, Ondřej Jireš & Argo (křest a beseda)
14:30-15:00 Beseda s autory: Julie Nováková, Jan Hlávka a Jana Vybíralová
15:20-16:20 Beseda s překladateli Severu: Jitka Jindřišková a Michal Švec
16:40-17:40 Martin Kužel – Psychedelika v sci-fi aneb (nejen) Duna lehce zduněná (přednáška)
18:00-19:00 Martin Klíma – Co je nového na české videoherní scéně (přednáška)
Besedy moderuje Boris Hokr.

PROGRAM – Jih

- 10:00-12:00 Jana Šouflová – Jak nakreslit draka (workshop)
12:00-13:45 Julie Nováková – Od kouzelných říší po galaktická impéria: Tvorba fiktivních světů (workshop)
14:00-14:45 Franta Mars – Kendama (workshop)
15:00-15:45 Cooboo & Fragment – Novinky v young adult (přednáška)
16:00-16:45 Štěpánka Jislová – Srdcovka (beseda)
17:00-17:45 Překlady mangy (přednáška)
17:50-17:55 Vyhlášení cosplay soutěže

Doupě (1. patro) + Doprovodný program

jejich programy se nám už nevešly
Základní vstupné: 250 Kč, rodinné vstupné: 350 Kč (1 dospělý + 1 dítě do 12 let).

Vstupenky jsou k dispozici v předprodeji v knihovně, či přímo na místě v den konání akce.

Městská knihovna Beroun, U Kasáren 813

Magnesia Litera (Litera za fantastiku)

Nominace

Pavel Bareš: Lenochod Jimmy & jeho backup band
Michaela Merglová: Prázdnota
Jan A. Kozák: Sága o Lundirovi

Porota dále doporučuje:

Petr Brožovský, Michaela Merglová (eds.): Krev, monstra a cukroví
Marie Domská: Sivá krev
Jarmila Kašparová: Elektrickéj strom
Leoš Kyša: Sudetenland
Kristýna Sněgoňová: Krev pro divoženku
Jana Šouflová: Lionet & jiné podivné případy

NON FICTION

André Gide

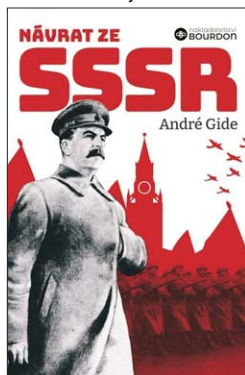
Návrat ze SSSR

a Poopravení „Návratu ze SSSR“

Vše podstatné a v míře větší než umožňuje naše rubrika, o knize ve své recenzi říká na předchozí straně Jára Míkovec.

Já jen dodám, že jsem si po přečtení této věštecké knihy opatřil ve volně dostupných e-knihách na stránkách Městské knihovny kritický spisek Stanislava Kostky Neumanna *Anti-Gide neboli optimismus bez pověr a iluzí*, byl jsem zvědav, jak se dá oponovat tak pregnantně vyjádřeným argumentům. Ukázalo se samozřejmě, že nedá, a jedině, co proti ní SKN dokázal postavit, byl propagandistický a značně dogmatický žvást. To už byl osvícenější i Mathesiův doslov k prvnímu vydání.

Nicméně jednotná levicová fronta tehdejších Gideho kritiků

se velmi podobá dnešním pokrokářům ochotným ve jménu své svaté věci ukřičet člověka, který prohlásí, že pokud se v jedné třídě objeví patnáct transdětí a zbytek do dvaceti si myslí, že jsou LG, že nejde o biologii, ale sociální nákazu. **ZR** André Gide, *Návrat ze SSSR*, Bourdon, 2023 (2. vydání), *Retour de l'U.R.S.S. / Retouches a mon Retour de l'U.R.S.S., přeložila Zuzana Tomanová, 178 str., 289 Kč*